

ΑΚΤΙΝΕΣ

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΗΣ "ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ,,

ΑΘΗΝΑΙ

ΙΟΥΝΙΟΣ 1941

ΑΡΙΘ. 23.

Η ΑΠΟΣΤΟΛΗ

Μέσα εἰς τὰς δυσχερείας, τὰς ὁποίας αἱ πολεμικαὶ ἐπιχειρήσεις ἐπέφεραν εἰς τὴν χώραν αὐτὴν, ἡ ἀποστολὴ τοῦ πνευματικοῦ ἀνθρώπου καταφαίνεται εὐγενεστέρᾳ ἀπὸ κάθε ἄλλην φοράν, ἀλλὰ καὶ ἐπιτακτικωτέρᾳ ἀπὸ ὅ,τι ἦτο ὁποτεδήποτε ἄλλοτε.

Ὁ πνευματικὸς ἄνθρωπος—καὶ ἐννοοῦμεν μὲ αὐτό, ὄχι τοὺς διαφόρους «διανοουμένους» ποὺ εἶχαν πλημμυρίσει τὴν Ἑλλάδα μὲ μυθιστορήματα τῶν διαφόρων φροῦδισμῶν τῆς κακῆς ὥρας, ἢ μὲ τὰ διάφορα ἀκαταλαβίστικα στιχοπλοκῆματα, ἀλλὰ τοὺς ἀνθρώπους ποὺ ἔχουν μέσα τους τὴν δύναμιν τοῦ πνεύματος—ὁ πνευματικὸς, λοιπόν, ἄνθρωπος, ἐννοεῖ ὅτι ὀφείλει νὰ ἐκδραπηθῇ ὀλοκληρωτικῶς διὰ νὰ καταστῇ δυνατὸν νὰ ἀντιμετωπισθοῦν αἱ ἀνάγκαι τῆς σήμερον. Καὶ ἡ σήμερον εἶναι προπαντὸς ἡ ἡμέρα τῆς ἐμπράκτου ὀλοκληρωτικῆς ἀγάπης. Τῆς ἀγάπης, ποὺ θυσιάζει τὸ ἄτομον, τὰ συμφέροντα καὶ τὰς βλέψεις του, γάρνιν τοῦ συνόλου. Τῆς ἀγάπης ποὺ δὲν εἶναι μόνον συναίσθημα, ἀλλὰ ἐκδηλώνεται καὶ εἰς προσπάθειαν ἐντατικὴν, εἰς ἐργασίαν συστηματικὴν, ἀκατάπαυστον, ἐμπνευσμένην, σκληράν, ὥστε νὰ ἐπουλωθοῦν, διὰ τὸ σύνολον, ὅσον τὸ δυνατόν πληρέστερον καὶ ταχύτερον αἱ πληγαὶ τὰς ὁποίας ὁ πόλεμος ἀφῆκε.

Εἰς ἐργασίαν! Ὁ πνευματικὸς ἄνθρωπος ἐννοεῖ ὅτι τώρα εἶναι ἡ ὥρα τῆς ἐργασίας. "Ὅχι τῶν λόγων καὶ τῶν συζητήσεων. Τῆς ἐργασίας τῆς παραγωγικῆς. Διότι αὐτῆς τῆς ἐργασίας ἀνάγκην

ἔχει ὁ τόπος. Καὶ ἂν ἀκόμη τὸ ἄτομον δὲν βλέπει δι' ἑαυτοῦ ἀπαραίτητον τὴν ἀνάγκην τῆς ἐργασίας, ἡ ἐργασία πρέπει νὰ γίνῃ, διότι τὸ σύνολον ἔχει ἀνάγκην αὐτῆς. Ἡ ἐργαζομένη ἀγάπη, θὰ εἶναι ἡ κατευθύνουσα σήμερον τὸν ἄνθρωπον τοῦ πνεύματος. Θὰ τοῦ γαλυθῶν ἡ τὰ νεῦρα καὶ τὴν θέλησιν, θὰ τὸν ἐμψυγῶν, θὰ τὸν ἐνισχύῃ, θὰ τὸν καθοδηγῇ.

Ἡ ἐργασία, ὡς ἐκφάνει τῆς ἀγάπης διὰ τὸ σύνολον, θὰ εἶναι καὶ ἀπὸ μιᾶς ἄλλης ἀπόψεως εὐεργετικὴ: "Ὅτι θὰ ἀποτελέσῃ κτύπημα ἐναντίον ἐνός βασικοῦ ἐλαττώματος ἡμῶν τῶν Ἑλλήνων: Τοῦ ἀτομικισμοῦ. "Ἐχει φέρει, εἰς τὰς χιλιετίας τοῦ βίου τοῦ ἔθνους μας, ἄπειρα κακὰ ὁ ἀτομικισμὸς αὐτός. Καιρὸς εἶναι νὰ κτυπηθῇ. Αἱ δυσχέρειαι τῶν περιστάσεων θὰ διευκολύνουν τὸ κτύπημα, τὸ ὁποῖον ἡ γάρνιν τοῦ συνόλου ἐργαζομένη ἀγάπη θὰ καταφέρῃ.

Τὰ πεδία τῆς ἐργασίας; ὦ, ὑπάρχουν ἄπειρα! Διὰ κάθε ἄνθρωπον πνευματικόν, ποὺ θέλει νὰ πάρῃ τὸν ὕψιστον τίτλον τοῦ ἐργάτου εἰς τὸ θεῖον αὐτὸ τῆς ἀγάπης ἔργον, ὑπάρχουν εὐκαιρίαι ἀφθονοὶ διὰ νὰ χρησιμοποιήσῃ τὴν εἰδικότητα του, τὰς ἰδιαιτέρας συνθήκας τῆς ζωῆς του, αὐτὴν ἢ ἐκείνην τὴν δυνατότητα ποὺ τοῦ παρουσιάζεται. "Ἀπειρα τὰ πεδία τῆς ἐργασίας. Ἐξ ἰσοῦ ἱερά ὄλα. Καὶ κάθε πνευματικὸς ἄνθρωπος πρέπει νὰ προσέξῃ, ποῦ αἱ περιστάσεις τὸν ἔχουν ἐντάξει, καὶ ἐκεῖ νὰ ἀποδυθῇ, χωρὶς ἀναβολὴν, εἰς τὸ ἔργον ποὺ τὸν καλεῖ ἡ Ἄγάπη—ἡ πηγὴ τῆς Ἄγάπης!

Επίκαιρα

ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟΝ ΤΩΡΑ

Τονίζεται ιδιαίτερος, και πολύ όρθως, πόσον είναι ανάγκη, κατά την περίοδον την οποίαν διέρχεται σήμερα η χώρα μας, να αναπτυχθή εις τὸ ἔπακρον ἡ ατομικὴ πρωτοβουλία εἰς ὅτι ἀφορᾷ τὸ κοινὸν καλόν. Ἐάν εἰς κανονικὰς καὶ συνήθεις περιστάσεις τῆς ζωῆς δὲν ἐπιτρέπεται νὰ μὲν κανεῖς περιωρισμένος εἰς τὸ ατομικὸν του συμφέρον καὶ εἰς τὰ πράγματα ποῦ τὸν ἐνδιαφέρουν προσωπικῶς, τὸ καθήκον αὐτὸ εἶναι πολὺ περισσότερο ἐπιβεβλημένον εἰς περιόδους ἐκτάκτων συνθηκῶν, κατὰ τὰς ὁποίας ἡ ὄργανωμένη πρόνοια εἶναι φυσικὸν νὰ μὴ ἔπαρκῃ εἰς τὴν θεραπείαν ὄλων τῶν ἀναγκῶν. Πρέπει νὰ κατανοηθῇ ἀπὸ ὅλους μας, ὅτι δὲν εἶναι μικρὰς ἀξίας ὑπηρεσία πρὸς τὴν πατρίδα, τὸ νὰ φροντίζῃ ἕκαστος νὰ συμβάλλῃ εἰς τὴν γενικὴν εὐημερίαν, ἀναλόγως πρὸς τὴν ἔκτασιν τῶν εὐκαιριῶν αἱ ὁποῖαι τοῦ παροουσιάζονται. Δὲν πρόκειται δὲ μόνον διὰ τὴν ὕλικὴν βοήθειαν. Εἶναι ἐπίσης ἀνάγκη καὶ τῆς ἠθικῆς βοήθειας. Καθένας ἔχει ὑποχρέωσιν νὰ ὀρθῶσῃ μέσα εἰς τὴν ψυχὴν του ἓνα τεῖχος πίστεως καὶ θάρρους, ὅχι μόνον διὰ νὰ προστατευθῇ μὲ τὸν τρόπον αὐτόν ὁ ἴδιος, ἀλλὰ διὰ νὰ τὸ χρησιμοποίησῃ καὶ πρὸς στήριξιν, ἐνθάρρυνσιν, ἠθικὴν τόνωσιν, τῶν ἄλλων, πρὸς καθοδήγησίν των εἰς τὸ μόνον ποῦ ἀποτελεῖ διέξοδον ἀπὸ τὴν στενωχωρίαν τῶν καιρῶν: τὴν ἐντατικὴν παραγωγικὴν ἐργασίαν. Δοθέντος ὅτι ὁ κόσμος ἀπαρτίζει ἓνα κύκλον ἀλληλεπιδράσεων, εἶναι δυνατόν καθεὶς νὰ σκορπίσῃ γύρω του, ἀναλόγως, εἴτε τὴν ἀπογοιήτευσιν καὶ τὴν κατάθλιψιν, εἴτε τὴν αἰσιοδοξίαν καὶ τὸ θάρρος.

ΚΙΤΡΙΝΙΖΟΥΣΑΙ,,

Ἀναγνώστης μᾶς ἐρωτᾷ, ἐάν ἔχωμεν προσέξει, ὅτι εἰς τὸν τόπον μας τὰ τελευταῖα ἔτη ἡ ἔκδοσις μυθιστορημάτων ἢ διηγημάτων μὲ σκηνὰς καὶ περιγραφὰς ποῦ προκαλοῦν ἐντροπὴν καὶ κατάπληξιν διὰ τὴν «ἐλευθεριότητα» (ἐκφρασις σκοποῦσα νὰ συγκαλύψῃ τὴν «ξετιστωσία») ἀποτελεῖ κυρίως προνόμιον τῶν γυναικῶν συγγραφέων, καὶ ὅτι τὰ τοιοῦτου εἴδους βιβλία ποῦ ἐξεδόθησαν τὸν τελευταῖον καιρὸν, διὰ νὰ ἐνθυμήσουν—ἢ μᾶλλον νὰ υπερβάλουν—τὰ διάφορα κιτρινογραφήματα τῆς παλαιᾶ ποτὲ Γαλλικῆς ρυπαρογραφίας, φέ-

ρουν εἰς τὴν προμετωπίδα των τὰ ὀνόματα κυριῶν ἢ δεσποινίδων τῆς ἀθηναϊκῆς κοινωνίας. Ὁμολογοῦμεν, ὅτι δὲν τὸ εἶχαμεν προσέξει, ἀπὸ τὰ στοιχεῖα ὅμως ποῦ μᾶς παρέχει ὁ ἀναγνώστης βλέπομεν, ὅτι αὐτὸ, δυστυχῶς, εἶναι ἡ πραγματικότης. Ἐκεῖ, λοιπόν, εἰς τοιοῦτου εἴδους βόρβορον, ἀναζητοῦν πηγὰς ἐμπνεύσεως αἱ κυρίαὶ ποῦ ζητοῦν ἐδῶ νὰ ἀντιπροσωπεύσουν τὸν τύπον τῆς «γυναίκας ποῦ γράφει»; Ἐγνωρίζαμεν, βέβαια, ὅτι τὰ δημιουργήματα ποῦ ἐμφανίζει αὐτὸς ὁ τύπος τῆς λογίας γυναικὸς δὲν φέρουν πάντοτε τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς λεπτότητος σκέψεων, αἰσθημάτων, ἐκφράσεων ποῦ χαρακτηρίζουν τὴν γυναικείαν ψυχὴν. Καὶ εἶναι γνωστὴ ἡ ἀπορία παλαιοῦ καὶ περιφήμου Ἑλληνος λογίου, ὅτι αἱ γυναῖκες ποῦ θέλουν νὰ καλλιέργησούν τὰς τέχνας περιφρονοῦν τὴν μουσικὴν (ὅπου θὰ ἐθεώρει κανεῖς τὴν γυναῖκα ὡς κυρίαρχον) ἀφοῦ γυναῖκας μουσουργοὺς δὲν ἔχομεν. Ἀλλὰ αὐτὸ τὸ κατάντημα, νὰ γράφουν κυρίαὶ τῆς κοινωνίας μας καὶ νὰ παραδίδουν εἰς τὴν δημοσιότητα ἐντυπώσεις τὰς ὁποίας, ὅσοι τὰς ἔχουν, μόνον εἰς τὸ αὐτὸ ἄλλων ἀνθρώπων τῶν ἰδίων... ἐντυπώσεων τολμοῦν νὰ εἰποῦν, ἔ αὐτὸ πλέον δὲν τὸ εἶχε καμμία φαντασία συλλάθει. Ἄλλ' εἶναι καὶ τὸ φαινόμενον αὐτὸ, ἀπαντῶμεν καὶ ἡμεῖς εἰς τὸν ἀναγνώστην μας, μῖα ἀπὸ τὰς ἐκδηλώσεις τοῦ λακτισματος, τὸ ὁποῖον οἱ ἄνθρωποι τοῦ αἰῶνος εἶχαν δώσει πρὸς τὴν χριστιανικὴν Πίστιν, καὶ τὸ ὁποῖον ἐξηγεῖ τὴν ὄμιν ποῦ εἶχεν ἐμφανίσει ἡ κοινωνία μας τοὺς τελευταίους καιροὺς.

ΤΟ ΑΝΟΙΓΜΑ ΤΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ

Μία μεγάλη συμβολὴ εἰς τὴν πνευματικὴν κίνησιν τῆς χώρας μας θὰ εἶναι τὸ ἀποφασισθὲν ἀνοίγμα τῶν σχολείων μετ' ὀλίγας ἡμέρας. Τὰ παιδιά, ἐξερχόμενα ἀπὸ τὴν ἀπραξίαν καὶ τὴν ἀκίνησιν τῶσαν μηνῶν, θὰ πρέμῃ νὰ καταβάλουν μίαν ἰδιαίτεράν προσπάθειαν διὰ νὰ ἀναπληρώσουν τὰ κενὰ τῆς μαθήσεώς των. Καὶ ἡ μάθησις αὐτὴ θὰ εἶναι τόσοον περισσότερο δημιουργικὴ καὶ ἀποδοτικὴ ὅσον περισσότερα προσπάθεια θὰ καταβάλλεται διὰ τὴν ψυχικὴν καλλιέργειαν καὶ τὸν φωτισμὸν τῶν παιδιῶν ποῦ τώρα ἀρχίζουν νὰ καταλαβαίνουν οὐσιαστικώτερα τὴν ζωὴν. Τὰ παιδιά, ἐπανερχόμενα εἰς τὸ σχολεῖόν των, θὰ ἔχουν νὰ προσφέρουν μίαν νέαν

πείραν εις τὴν σχολικὴν τῶν κοινωνιῶν τὴν πείραν τῆς ἀξίας τοῦ σεβασμοῦ καὶ τῆς ἀγάπης πρὸς τὸν πλησίον, πού ἔδειξεν ἡ τελευταία πολεμικὴ περίοδος. Αὐτὴ ἡ πείρα πρέπει νὰ φωτισθῇ, νὰ πλουτισθῇ, νὰ εὐρῆ ἔδαφος ἀναπτύξεως. Καὶ ἀκόμη περισσότερο, νὰ φαῖ ὅτι ἔχει τὴν πηγὴν τῆς εἰς τὸν Ἀρχηγὸν τῆς ἀγάπης, χωρὶς τὸν ὁποῖον θὰ εἶναι ἄλληλῆς καὶ ἀνίσχυρος. Ἄν τὰ παιδιά, παραλλήλως πρὸς τὰς γνώσεις, πού πρέπει νὰ πάρουν ἀπὸ τὸ σχολεῖόν των, διδασθῶν μὲ ὅλα τὰ ζωντανὰ μέσα καὶ τὴν ἀξίαν τῆς καλλιέργειας τῆς ψυχῆς των, μίαν δοκιμασμένην καλλιέργειαν, πού βασιζέται εἰς τὴν χριστιανικὴν πίστιν, τότε ἠμποροῦν νὰ γίνουν οἱ πνευματικοὶ ἐργάται τῆς αἰῶνιου. Καὶ ἡ ἀνάγκη τῶν ἀθροῦσων αὐτῶν εἰς τὴν δεινοπαθούσαν ἑλληνικὴν κοινωνίαν εἶναι ἐπιτακτικὴ. Ἄλλὰ δι' αὐτὸ πρέπει τὰ παιδιά καὶ οἱ νέοι νὰ ἐργασθῶν μὲ σύστημα, καὶ μὲ ζήλον. Ὅτι ἀκριβῶς δικαιοῦμεθα νὰ περιμένωμεν καὶ ἀπὸ τοὺς διδασκάλους των.

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

Ο ΡΟΪΔΗΣ ΚΑΙ Ο ΥΛΙΣΜΟΣ

Κύριε Διευθυντά.

Εἴχατε, κάποτε, σχοληθῆ μὲ τὸ ἔργον τοῦ Ροϊδῆ, ἔργον πού ἐν τῷ συνόλω του ἦτο, δυστυχῶς, ἀρνητικόν. Μὲ ὅλα τὰ ἀναμφισβήτητα διανοητικὰ προσόντα μὲ τὰ ὁποῖα ἦτο ἐμφωτισμένος, ὁ Ροϊδῆς δὲν ἠμπόρουν νὰ ἰδῇ τὴν ἀλήθειαν καὶ νὰ ξεφύγῃ ἀπὸ τὴν ἀρνητικὴν ἀρρώστιαν τῶν λογίων τῆς ἐποχῆς του. Κάπου-κάπου ὅμως καὶ αὐτὸς ἀκόμη ξεγυρίζετο ὅταν ἔβλεπε τὸν κατήφορον, τὸν ὅπου ἔπαιρνε ἡ ἀρνητικὴ νοσηροσύνη, διὰ τὴν σατυρίαν. Ἔτυχε αὐτὰς τὰς ἡμέρας νὰ διαβάζω μίαν μελέτην του «περὶ τῆς συμφοροτέρας εἰς τὴν διάνοιαν διούσης». Εἰς αὐτὴν χοροιδεῖται τὴν προσπάθειαν τῶν ὑλιστῶν βιολόγων, οἱ ὅποιοι ἀκολουθοῦντες τὸν περιφημὸν ὑλιστὴν Molschott, ἠθελαν νὰ μᾶς πείσουν ὅτι ἡ καλὴ ἡ κακὴ διανοητικὴ παραγωγὴ ἐνὸς ἀνθρώπου ἐξαρτάται ἀπὸ τοῦτο ἢ ἐκεῖνο τὸ φαγητόν:

«Ἄφ' ἧς ἡμέρας, λέγει, λοιπόν, ὁ Ροϊδῆς, διάσημὸς τῆς φυσιολόγος ἡ μᾶλλον θεωρητοποιός, ὁ Μολσχότ, ἠρῶδουσε ν' ἀποφανθῇ ὅτι «οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἡ σκέψις εἰμὴ ἐκκρίσις τοῦ ἐγκεφάλου, ὡς τὸ ὄργαν τῶν νεφρῶν», καλὸν ἐνόμισαν λείστοι σχοληπαιδαίαι νὰ θεωρήσωσαν ὡς βλαπομένην εἰς τὴν ἀρμοδιότητα αὐτῶν καὶ αὐτὴν τὴν μέχρι χθὲς αἴλον, σήμερον δέ, προσκαίρως, ὡς ἐπιζόμεν, ὑλικὴν ὑπόστασιν τοῦ ἀνθρώπου. Ἀφοῦ δέ, κατὰ τὸν αὐτὸν φυσιολόγον «ἀδύνατος ἀποβαίνει ἢ ἀνευ δαπάνης φωσφόρου ὑπαρξίς διαλογισμοῦ», εἰς τοὺς ἰατροὺς βεβαίως ἀπέκειται νὰ ὀρίζωσι καὶ τὴν εἰς τὴν διάνοιαν ἀρμόζουσαν διαίταν, προνοοῦντες ὑπὲρ ἀποταμιεύσεως καὶ ἐγκαίρου ἀνα-

νεώσεως ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ τῆς ἀπαιτουμένης πρὸς τὸ ὀρθῶς σκέπτεσθαι ἀναγκαίας ποσότητος φωσφοφόρου ὕλης. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ φωσφόρος εἶχε κηρυχθῆ ὑπ' αὐτῶν κατάλληλος εἰς παραγωγὴν οὐκ Ἀριστοτελῶν, Νευτώνων... καὶ ἄλλων τῶν ἀνθρωπότητος φροσῆτων, ἀλλὰ μόνον ἱκερικῶν,.... οὐδὲ λόγος ἠδύνατο νὰ γίνῃ περὶ γήσεως αὐτοῦ καθημερινῆς ἐν αἰθερίῳ διαλύσει. Ἐκ πασῶν ἀφ' ἑτέρου τῶν χρησίμων εἰς βρῶσιν οὐσίων μόνον οἱ ἰχθυῖνες φοῖνται περιέχοντες ἀρκούσαν δόσιν ἀνιδύνου φωσφόρου, κατὰ τῆς χρήσεως ὅμως καὶ τούτων καὶ ἐπὶ σκοπῷ πνευματικοῦ κέρδους ἠγειρετο ἡ πρόχειρος ἐνστασις, ὅτι οἱ Λάπωνες, οἱ Ἑσκιμῶοι καὶ πάντες ἀνεξαιρέτως οἱ ἰχθυοφάγοι λαοὶ διεκρίνοντο ἐπὶ παροιμιώδει βλακείᾳ πολὺ μᾶλλον ἢ ἐκτάκτῳ εὐφυίᾳ. Ἐν τῷ αὐτῷ ἀμνησιν ἐγένετο ἡ σκέψις περὶ ἀντικαταστάσεως τοῦ φωσφόρου διὰ τοῦ ἀζώτου ἕκτοτε δὲ δὲν ἔπαισαν οἱ ἀσκλημιάδαι τοῦ τελευταίου συρροῦ συντιτῶντες τὴν χρῆσιν τῆς ἀζωτοῦχοι τροφῆς, ἥτοι τὴν κρεοφαγίαν, ὡς συντελεστικωτάτην οὐ μόνον πρὸς σωματικὴν εὐεξίαν, ἀλλὰ καὶ πρὸς παραγωγὴν ἐγκεφαλικῆς ἐκκρίσεως ἀφθόνου καὶ ποιότητος ἀγαθῆς. Κρέας καλὸν καὶ πολὺ πρέπει νὰ τρώωσι πρὸ πάντων οἱ πνευματικῶς κοπιῶντες, ὅπως ἀποβῶσιν ἄξια λόγον τῆς ἐργασίας αὐτῶν τὰ προϊόντα, ὀρθοὶ οἱ συλλογισμοί, ἀκριβεῖς αἱ παρατηρήσεις, εὐχλωτοὶ αἱ ἀγορεύσεις, ἀμεμπτοὶ τὸ ὕψος καὶ ἀρμονικοὶ οἱ στίχοι».

Ὁ Ροϊδῆς ἔξετάζει κατὰ πόσον καὶ αὐτὸς ὁ ἰσχυρισμὸς (ὁ ὁποῖος τότε εἶχε σοβαρότατα διατυπωθῆ, ὡς ἐπιστημονικὸν θέσφατον, ὅσον καὶ ἂν μᾶς φαίνεται τώρα ὡς ἀστειολογία) ἀνταποκρίνεται πρὸς τὴν πραγματικότητα, ἰδίως τὴν πανανθρώπινην πείραν. Ἐλλείπει γάρου θὰ παραθέσω μόνον τὸ συμπέρασμα: «Μεταξὺ τῶν πρωταγωνιστῶν τῆς διανοίας παντὸς αἰῶνος καὶ πάσης χώρας, πολλοὺς μὲν παριστῶσιν ἡμῖν οἱ βιογράφοι ὡς λιτοτάτους τὴν διαίταν ἢ καὶ ἀποκλειστικῶς χορτοφάγους... ἀπολύτως ὅμως οὐδὲνα παριστῶντες ὡς ἐξαιρετικῶς σαρκόβορον. Ἡ παρομοίωσις τοῦ ἀνθρώπου ἐγκεφάλου πρὸς λυχνίαν, τῆς ὁποίας ἡ φωτιστικὴ δύναμις εἶναι ἀκριβῶς ἀνάλογος πρὸς τὴν ποσότητα καὶ τὸ ποῖον τῆς καταναλισκομένης κανοῖμον ὕλης, εἶναι θεωρία ὅπως νέα, ἢς οὐδ' ἴγνω ἀπαντάται ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ ἀνθρώπου πνεύματος, καὶ προορισμένη πιθανῶς νὰ ζήσῃ ὅσον ζῶσι τὰ ρόδα καὶ αἱ ἰατρικαὶ θεωρίαι».

Σὰν νὰ μὴν τὰ λέγῃ ἄσχημα αὐτὴν τὴν φράσιν, ὁ Ροϊδῆς. Πόσο διαφορετικὴ θὰ ἦτο τοῦ λαοῦ μας ἡ κατάστασις, ἂν τέτοια μυαλά ἔβλεπαν πάντοτε μὲ τὴν αὐτὴν εὐθυκρισίαν τὴν ἀλήθειαν, καὶ ἀντὶ νὰ γκρεμίζον, ὅπως δυστυχῶς ἔκαμαν, ἐκτιζαν τὸ οἰκοδόμημα ἐνὸς πραγματικοῦ πολιτισμοῦ, ἀπληλαγμένου ἀπὸ τὸ ὑλιστικὸν σαράκι!

Μὲ πολλὴν τιμὴν
B. Π.

* Ἀθῆναι. Μάιος 1941.

ΣΧΕΔΙΟΝ, ΣΚΟΠΟΣ ΚΑΙ ΤΕΡΜΑ ΕΝ ΤΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ(*)

ΥΠΟ ΤΟΥ ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΟΤΤΟ URBACH

Ἐπάνω εἰς ὑψηλὸ βουνὸ ἕνα γραφικώτατον ἔξωκκλησίαν. Εἰσερχόμεθα εἰς αὐτὸ. Μᾶς ὑποδέχεται μία θαυμασιὰ οἰκοδομή: ὁ οἶκος τοῦ Θεοῦ μὲ τὸ μικρὸν κωδωνοστάσιον, κτισμένος εἰς μέρος ὑπὴνεμον καὶ ἀσφαλές, ὅπου σὺν τοῖς ἄλλοις ὑπάρχει καθε ἀρμόζουσα εἰς τὸν προορισμὸν του ὁμαλότης καὶ χάρις. Ὁ ἐσωτερικὸς χώρος εἶναι διαρρυθμισμένος σκοπίμως καὶ μὲ καθε ἀρμονίαν: Τὸ θυσιαστήριον καὶ τὰ καθίσματα, τὰ χρωματισμένα παράθυρα καὶ αἱ εἰκόνες, ὅπως ἐπίσης καὶ ἡ αἰώνιος κανδήλα μὲ τὸ ἥρημον ἐρυθρὸν της φῶς—ὅλα αὐτὰ συμφωνοῦν τὸ ἕνα μὲ τὸ ἄλλο.

Πῶς ἐγένινεν ἡ μικρὰ ἐκκλησία ἐπὶ τοῦ ὑψηλοῦ αὐτοῦ ὄρους; Ποῖος τὴν ἠκοδόμησεν; Πότε καὶ πῶς ἐκτίσθη; Καθ' ὅν χρόνον, δι' ὀλίγα λεπτά, ὁ νοῦς μας πλανᾶται εἰς τὸ ἔξωκκλησιάκι, μᾶς πολιορκοῦν παντοειδεῖς σκέψεις. Δὲν ἤμεθα ἐκεῖ ὅταν ἐκτίζετο καὶ δὲν εἶδαμε καθόλου τὸν ἀρχιτέκτονα. Μολονότι ὁμοῦ δὲν εἰμποροῦμεν νὰ λάβωμεν οὐδεμίαν πληροφορίαν ἢ νὰ ἀναγνώσωμεν κάποιαν ἐπιγραφὴν, ἐν τούτοις λέγομεν περὶ τοῦ ἀρχιτέκτονος μερικὰς πληροφορίας βεβαίας καὶ ἀμέσως καταφανεῖς. Γνωρίζομεν μὲ ἐξαιρετικὰ μεγάλην βεβαιότητα: Ὅτι ἡ ἐκκλησία αὕτη ἠδύνατο νὰ κτισθῇ μόνον ἀπὸ ἕνα ὄν προικισμένον μὲ λογικὸν καὶ προσωπικὴν θέλησιν, τὸ ὁποῖον, ἐκτὸς τῆς ἐν-

νοίας τῆς ὠραιότητος τὴν ὁποῖαν ἐπέκτητο, εἶχεν ἐπὶ πλέον τὰς ἀναγκαζούσας δυνάμεις. Μὲ ἄλλας λέξεις: Λογικόν, ἐννοίαν ὠραιότητος, ἰσχύον, τὰ ὁποῖα ὀφείλομεν νὰ ἀποδώσωμεν εἰς τὴν δρῶσαν προσωπικότητα, πού ἔκαμε τὴν ἐκκλησίαν αὕτην.

Ἐπὶ πλέον, καὶ ἂν ἀκόμη δὲν ἔχομεν καμμίαν μαρτυρίαν, γνωρίζομεν ὅτι ὑπάρχει ἕνα προμελετημένον σχέδιον, ὅπως καὶ ἕνας σκοπὸς καὶ μία πρόθεσις πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ. Αὐτὰ ὅλα ἐπέρασαν ἀπὸ τὸν νοῦν ἐκείνου πού ἐκτίσε τὸ ἐκκλησιάκι καὶ τὸν καθωδήγησαν κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ σχεδίου του.

Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐννοηθῇ διὰ ποῖον λόγον τόσον ὁ τρόπος αὐτὸς τοῦ σκέπτεσθαι ὅσον καὶ γενικώτερον οἱ κανόνες πού διέπουν τὴν ἀνθρωπίνην διάνοιαν, δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ ἐφαρμοσθοῦν ἐπὶ τοῦ ἐξαιρετικῶς θαυμασιῶν οἰκοδομημάτων τοῦ κόσμου. Τὸ ἀντίθετον θὰ ὁμοίαζε μὲ ἐκείνον τὸν παραλογισμὸν, κατὰ τὸν ὁποῖον ἡ ἐφαρμογὴ τῶν τύπων τοῦ κύκλου, παραδείγματος χάριν, ὅτι τὸ μήκος τῆς περιφερείας αὐτοῦ = 2 πρ, καὶ τὸ ἐμβαδὸν τοῦ κύκλου = πρ² θὰ εἶχαν ἐφαρμογὴν μόνον ἐπὶ ἐνὸς κύκλου μὲ ἀκτίνα τὸ πολὺ ἐνὸς χιλιομέτρου!

Τί γνωρίζομεν ἡμεῖς διὰ τὸ σχέδιον τῆς δημιουργίας; Ὅχι μόνον εἰς τὸ ἐρημικὸν ἐκκλησιάκι τοῦ βουνοῦ, ἀλλ' εἰς ὀλόκληρον τὸν κόσμον πού μᾶς περιβάλλει ξεχωρίζομεν σαφῶς ἀναρίθμητα ἀντικείμενα, τὰ ὁποῖα εἶναι ὅλα ἐνηρμοσμένα μεταξύ των σύμφωνα μὲ μίαν προδιαγεγραμμένην τάξιν—καθένα εἰς τὴν θέσιν του. Ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς διακρίνομεν τὰς περιοχὰς τῆς ξηρᾶς, τοῦ ὕδατος καὶ τοῦ ἀτμο-

(*) «Plan, Zweck und Ziel in der Schöpfung» ἄρθρον καταχωρηθὲν ἐν τῷ βιβλίῳ τοῦ καθηγητοῦ E. Dennert: Die Natur, das Wunder Gottes, Berlin 1938, ἐν σελ. 112-119. Βιβλιοκρισία τοῦ ἔργου τούτου ἐδημοσιεύθη εἰς τὰς «Ἀκτίνας» τοῦ 1939 σελ. 124, λόγῳ δὲ τοῦ ἐνδιαφέροντος τοῦ ὁποῖον ἔχει τὸ ὅλον βιβλίον ἐθεωρήσαμεν σκόπιμον νὰ δώσωμεν ἐν μεταφράσει τὸ ὅς ἄνω ἄρθρον τοῦ ἐν Ἄνω-βέβρω καθηγητοῦ Dr. Otto Urbach.

σφαιριζοῦ ἀέρος. Καθορίζομεν κατὰ συνηθισμένον τρόπον τὸ βασιλεῖον τῶν ὀρυκτῶν, ὅπως ἐπίσης καὶ τὰ ἄλλα βασιλεία τῶν ζώων καὶ τῶν φυτῶν. Τὰ ὄντα, πού ἀποτελοῦν ἕκαστον ἐκ τῶν βασιλείων τούτων, δυνάμεθα νὰ ταξινομήσωμεν εἰς κλάσεις, ἐντὸς τῶν ὁποίων πάλιν διακρίνομεν τὰς τάξεις, καί, ἔαν κάμωμεν καὶ ἄλλας ὑποδιαρέσεις, φθάνομεν τελικῶς εἰς τὰ άτομα (ὑπὸ τὴν βιολογικὴν ἔννοιαν). Ἄλλ' ἕκαστον ἄτομον, ἰδιαιτέρως εἰς τὸν ὀργανικὸν κόσμον, εἶναι μία μορφή, πού χωρίζεται ἐντελῶς ἀπὸ τὰς ἄλλας παρομοίας μορφάς.

Τώρα, θὰ ἠμποροῦσε κανεὶς νὰ ἀντιπαρρηγήσῃ, ὅτι τὸ «σχέδιον» σύμφωνα μὲ τὸ ὁποῖον ἔγινεν ἡ δημιουργία, δὲν ἐδόθη ἐν τῷ κόσμῳ, ἀλλ' ἐδημιουργήθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος. (Ἡμεῖς, ἐκ τῶν ὑστέρων, φανταζόμεθα ὅτι ὑπάρχει σχέδιον εἰς τὴν τάξιν τοῦ κόσμου). Τῷ ὄντι, τὸ σχέδιον τῆς ἐξοχικῆς ἐκκλησίας τὸ ὁποῖον καταγράφομεν εἰς τὸ σημειωματάριόν μας διὰ τῆς θεωρίας καὶ τῆς παρατηρήσεως, δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ συμφωνῇ μὲ τὸ σχέδιον τοῦ ἀρχιτέκτονος. Ἡ διαρκὴς βεβαιότης τῆς συναδροίσεως καὶ συνπαύξεως ἀπειραρίθμων μεμονομένων μορφῶν καὶ συμπλεγμάτων μεμονομένων μορφῶν, ἐν χώρῳ καὶ χρόνῳ, ὅπως ἐπίσης ἡ συνάφεια μεταξὺ αἰτίου καὶ ἀποτελέσματος, ἡ διανομὴ τῶν μεμονομένων πραγμάτων καὶ ὑπάρξεων ἐν τῷ ἐξωτερικῷ κόσμῳ, ὅλα αὐτὰ εἶναι ἀνεξάρτητα, καθ' οἷονδῆποτε τρόπον, ἀπὸ τὴν ἀνθρωπίνην λογικὴν. Διότι πάντα ταῦτα παρέχουν εἰς ἡμᾶς τὰ δεδομένα τῆς παρατηρήσεως ἐπὶ τῶν βίσεων τῶν ὁποίων «θετομέν» τὴν τάξιν τῶν φυσικῶν φαινομένων, ἢ, ὅπως θὰ ἐλέγομεν, δυνάμεθα νὰ ἀπεικονίσωμεν αὐτά. Δικαίως τονίζει ὁ Οὐγγρος Melchior Palágy τὴν «ἀμετάβλητον τάξιν» τῆς φύσεως, ἀπὸ τὴν ὁποῖαν ὀφείλει νὰ ἀναχωρῇ κάθε ἔρευνα τῆς φύσεως. Πᾶσα γνῶσις προϋποθέτει ἤδη μίαν τάξιν ἐν τῷ ἐπιστητῷ (Erkannten), μίαν διαμορφωμένην ἐνότητά τοῦ πραγματικοῦ. Δύναται νὰ συμβῇ ὥστε τὸ ὄφ' ἡμῶν κατασκευαζόμενον διάγραμμα τῆς ἐν τῇ φύσει τάξεως, νὰ μὴ ἀντιστοιχῇ πρὸς τὴν πραγματικότητα, εἰς πολλὰ σημεία· ἀλλὰ τὸ γεγονός ὅτι

μία τοιαύτη τάξις εὐρίσκεται ἐν γένει διὰ τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος ὅτι δύναται νὰ προέλθῃ ἀπὸ τὴν φύσιν, ἀποδεικνύει ὅτι ἡ ἰδία ἡ φύσις εἶναι ταξιθετημένη κατὰ ἕνα οἰονδῆποτε τρόπον. Εἰς ἕνα ἀζανόνιστον σωρὸν ἐρειπίων κανένα ἀνθρώπινον πνεῦμα δὲν ἠμπορεῖ νὰ κατασκευάσῃ μίαν τάξιν! Ἀν ἀναγνωρίζομεν μόνον εἰς τὸν κόσμον ὅλον ἕνα σοφὸν καὶ θαυμασιῶς ἐπινοηθὲν σχέδιον· κάθε κρυστάλλος, κάθε φυτὸν, κάθε ζῶον, καὶ πρὸ πάντων ὁ ἄνθρωπος, ἀποκαλύπτει τὴν σοφίαν καὶ τὴν ὠραιότητα ἐνὸς θεοῦ σχεδίου.

III

Διαβλέπομεν ἐπίσης σκοπὸν εἰς τὸν κόσμον; Συμφωνοῦμεν ἐκ προτέρου εἰς τὸ τί ἐννοοῦμεν μὲ τὴν λέξιν σκοπός*. Ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τοῦ Jak. Böhne ἡ λέξις ἐχρησιμοποιοῦντο ὑπὸ ἔννοιαν καθαρῶς νοητικὴν. Ἐνα πρᾶγμα ἢ ἕνα γεγονός ἔχει «σκοπόν», ἔαν μὲ αὐτὸ ἐξυτηρεῖται κάτι πού εἶναι δυνατόν νὰ πραγματοποιηθῇ: Οὔτω, λ. γ. (κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς ἐκφυροσκορήσεως) τὸ βλήμα πού ἐξερχεται ἀπὸ ἕνα ὄπλον πρέπει νὰ ἔχη τὴν δυνατότητα νὰ ἐπιτύχῃ τοῦ σκοποῦ του. Κάθε πρᾶγμα, κάθε λειτουργία ἢ πράξις, ἢ ὅποια βοηθεῖ εἰς τὴν ἐπιτευξὴν ἐνὸς σκοποῦ, εἶναι σκόπιμος. Ἀπὸ τοὺς μὴ ἐκτεφρασμένους χριστιανούς φιλοσόφους τῶν νεωτέρων χρόνων οἱ Giordano Bruno καὶ Shaftesburg ἐξυμνοῦν τὴν σκοπιμότητα τῆς φύσεως. Ἐπίσης ὁ Goethe ἀναγνωρίζει τὴν ἐσωτερικὴν σκοπιμότητα. «eben dadurch enthält en Tier seine Zweckmässigkeit nach aussen, weiles von aussen so gut als von innen gebildet worden».

Ὁ Erich Becher ἐρευνᾷ ἀκριβέστερον τὴν ἰδέαν τῆς σκοπιμότητος ἐν τῇ φύσει. Διακρίνει τρία εἶδη σκοπιμότητος. Τὴν ἀποβλέπουσαν ἴον εἰς τὴν ἐξυτηρέτησιν τοῦ ἰδίου ἀτόμου καὶ τῶν ἀπογόνων αὐτοῦ· 2ον εἰς τὴν ἐξυτηρέτησιν τοῦ εἶδους καὶ 3ον εἰς τὴν ἐξυτηρέτησιν τοῦ ξένου. Ὅτι κάθε ζῶν ὀργανισμός—φυτὸν ἢ ζῶον—εἶναι σκόπιμος ὀργανισμὸς, διὰ νὰ διατηρηθῇ αὐ-

(* Σ. Μ. Εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ ὁ συγγραφεὺς κάμνει ἐτυμολογίαν τῆς λέξεως Zweck=σκοπός.

τὸ τὸ ἴδιον, οἱ ἀπόγονοί του καὶ τὸ ἴδιον αὐτοῦ εἶδος, δὲν χρειάζεται καμμία μακρὰ ἀπόδειξις. Αὐτὸ δυνάμεθα νὰ τὸ παρατηρήσωμεν καθημερινῶς. Διὰ νὰ λάβωμεν ἕνα παράδειγμα, ἀπὸ τὰ πολλὰ πού ὑπάρχουν, ἄς σκεφθῶμεν τὰ ἀμυντικά ὄπλα. Τὰ ἀρπακτικά ζῶα ἔχουν τὴν ὀδοντοστοιχίαν των ὀξείαν, ὁ κἄπρος ἔχει τοὺς χαβιλόδοντάς του, ὁ ταῦρος τὰ κέρατά του, ἡ μέλισσα τὸ κεντρί της.

Τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ εἰς τὰ φυτά. Πότε ἔχουν ἀκάνθας ἢ αἰχμᾶς, πότε δηλητήριον, δηλαδή ὅλα ἐκεῖνα τὰ μέσα πού τὰ ἐξασφαλίζουν ἀπὸ τοὺς κινδύνους· πότε παράγουν τόσον πολλὰ σπέρματα (διαιώνισις τοῦ εἶδους) ὥστε νὰ μὴ ἡμπορῇ νὰ τὰ ἐξαφανίσῃ τὸ δρέπανον πού περιφέρεται εἰς τοὺς λειμῶνας· πότε αὐτὰ ἀνθίζουν πρὸ τοῦ θρισμοῦ ὅπως π. γ. ἡ ἀντράλια (ἀράκη), ἡ ἀνεμώνη, τὸ ἄνθος τοῦ ἔαρος, ἡ μαργαρίτα, καὶ οἱ τριχῶτοι μενεξέδες, ἢ μετὰ τὸν θρισμὸν, ὅπως π. γ. τὰ κολχικά, τὰ ὁποῖα πολὺ συντόμως εὐρίσκονται μὲ τὰ φύλλα των προσκεκολλημένα εἰς τὸ ἔδαφος, ἢ τὰ φύλλα τοῦ Wegerichs, τὰ ὁποῖα διαφεύγουν τὸ δρέπανον. Χωρὶς τὰς ἀκάνθας καὶ τὰ ἄλλα προφυλακτικά αἰχμηρὰ μέρη, θὰ κατεστρέφοντο τὰ τρυφερὰ φυτά. Καὶ ἔτσι αὐτὰ εἶναι εἴτε δηλητηριώδη ὅπως π. γ. ὁ κισσὸς καὶ ἡ θυμेलία ἢ ἔχουν δυσαρέστου γεύσεως χυμὸν.

Πόσον θαυμασία ἀσφαλίζονται αἱ στεναὶ ἐπιφάνειαι τῶν πάντοτε πρασίνων βελονοειδῶν φύλλων ἀπὸ τοῦ κινδύνου τῆς Ξηρασίας. Ἀκόμη καὶ ἡ ἐπιδερμὶς των προφυλάσσεται διὰ μιᾶς φελλοειδοῦς ἐπενδύσεως, πού ὑπερθυμίζει ἀρκετὰ γονδρὸν καὶ στερεὸν ἐπανωφόριον! Δὲν λυεῖ ἡ φύσις μὲ ἀκριβείαν ζηλευτὴν τὰ δυσκολώτερα προβλήματα ὡς π. γ. τῆς στατικῆς; Ἡμπορεῖ κανεὶς νὰ σκεφθῇ τὸ στέλεχος τῆς γλῶσσης, πού εἶναι ὁ πρῶτος φορεὺς τῶν φύλλων καὶ τῶν ἀνθέων. Τὸ κομρὸν στέλεχος ἔχει τρυφερὰ ἀγγεῖα διαμέτρου ἑνὸς ἑκατοστοῦ μὲχρις ἑνὸς χιλιοστοῦ τοῦ χιλιοστομέτρου, ὁφείλει δὲ νὰ ἀνθίσταται ἢ ὀλίγη ἐπιφάνεια αὐτοῦ εἰς μίαν πίεσιν 5-20 ἀτμοσφαιρῶν. Τὰ ὄργανα ἰσορροπίας τῶν φυτῶν ἀντιδρῶν ἀμέσως ἐπὶ μικρῶν ἐρεθισμῶν ὀφειλομένων εἰς μεταβολὴν τῆς κατακορύφου

στήλης τοῦ ὕδατος. Συγχρόνως ὁ κάλαμος ἐπέχει θέσιν ἀντλίας, ἥτις ἀναδιβάζει τὸ ὕδωρ μὲ τὰ θρηπτικά ἄλατα ἀπὸ τὰ μικρότερα ριζικά τριχίδια τῶν φυτῶν μέχρι τῶν τελευταίων διακλαδώσεων τοῦ βλαστοῦ καὶ τῶν φύλλων.

Ὅμως ἰδιαίτερα ὁμοῦ εἶναι ἡ πρὸς ἐξυτηρέτησιν τοῦ ξένου σκοπιμότης ἐν τῇ φύσει, διὰ τὴν ὁποίαν π. γ. ὁ καθηγητὴς Eb. Dennert εἰς τὸ βιβλίον του «Harte Nüsse für die Mechanisten» (Halle 1922) δίδει μίαν σειρὰν παραδειγμάτων τὰ ὁποῖα δὲν μᾶς ἦσαν πολὺ γνωστά. Ὑπάρχουν ἐντυπωσιακὰ παραδείγματα τῆς κοινωνικῆς ζωῆς διαφόρων ὄντων. Μία ἀμοιβαία σχέσις ὠφελείας ὑφίσταται, ἐπὶ παραδείγματι, μεταξὺ τῶν σαροσφάγων καὶ τῶν μεγάλων σπονδυλωτῶν ζώων. Ἀξία θαυμασμοῦ εἶναι ἐπίσης ἡ ἀμοιβαία ὑπηρεσία τὴν ὁποίαν ἐκτελοῦν ἄνθη καὶ ἔντομα· μερικά εἶδη μυρμηγκῶν πού ἐκτρέφουν ἀφίδας (κοινῶς μελίγκρα) ἔξ ὧν προσέρχεται σαχαρώδες ἔκκριμα εἰς τὸ ὅποιον ἀρέσκονται οὗτοι· ἡ κοινωνικὴ ζωὴ τῶν πρασίνων πολυπόδων τῶν γλυκέων ὑδάτων μὲ τὸν «μισθωτὴν» των, ἕνα πολὺ μικρὸν εἶδος φύκους· ὁ μεταναστευτικὸς καρκίνος μὲ ὠρισμένα θαλάσσια φυτά· ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον παρουσιάζει ὁ μεταναστευτικὸς καρκίνος μὲ μίαν ὀλόκληρον ἀποικίαν ἀπὸ πολυπόδας.

Ἀκόμη δυνάμεθα νὰ ἀναλογισθῶμεν τὴν μόνιμον κοινωνικὴν ζωὴν, εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκονται οἱ μύκητες μὲ τὰ δένδρα. Τρυφερώτατοι ἀκόμοι, ὡς συμπλέγματα ἀράχνης, διατρέχουν ἐν ἐκτάσει τὰ νήματα αὐτῶν τὸ ἔδαφος τῶν δασῶν. Προσκολλῶνται στενῶς εἰς τὰ ἄκρα τῶν ριζῶν τῶν δένδρων, δίδουν εἰς αὐτὰς ὕδωρ καὶ θρηπτικά ἄλατα καὶ λαμβάνουν ἐκείθεν ὕδρογονάνθρακας (ὄργανικὰ οὐσίας), τοὺς ὁποίους δὲν δύνανται νὰ παραγάγουν αὐτοὶ μόνοι των. Τὰ δένδρα διαμορφώνουν τότε ἕνα πλῆμα (μυκορρῖζια) περὶ τῶν ριζῶν των, καὶ διὰ τοῦ τρόπου τούτου ἀπορροφοῦν ὕγρασιαν καὶ θρηπτικά ἄλατα.

Ἄς λάβωμεν ὑπ' ὄψιν μερικά ζῶα τῶν ὁποίων ἡ συμβίωσις ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν παρουσίαν βακτηρίων ἅτινα προκαλοῦν φωτεινὰ φαινόμενα. Τὸ ζωϊκὸν σῶμα δέχε-

ταί φωτεινά βακτήρια εἰς τὸ ἐσωτερικὸν αὐτοῦ καὶ τὰ κάμνει χρησιμοποιήσιμα. Δι' αὐτὸν τὸν λόγον τὸ σῶμα ἔχει διαμορφώσει ἰδιαίτερον ὄργανον π.χ. ἓνα εἶδος φακοῦ διὰ τοῦ ὁποίου δύναται νὰ συγκεντρώῃ φῶς. Μάλιστα, συχνὰ πιστοποιεῖται ἡ παρουσία ὀργάνων, τὰ ὅποια δύναται νὰ ἐνισχύσῃ τὸ ὑπὸ τὸν βακτηριδίων ἀποστελλόμενον φῶς ἢ δύναται νὰ τὸ στεῖλουν πρὸς ὠρισμένην κατεύθυνσιν. Ὁ φυσικὸς συμμετοχὸς (ἑταῖρος) τῆς κοινωνικῆς ζωῆς τρέφεται καὶ ἐνισχύεται μὲ ὄξυγόνον. Συχνὰ παρατηρεῖται καὶ τοῦτο: Τὸ ζῶον δύναται νὰ φωτοβολῇ διὰ τῆς διαρρυθμίσεως τῆς παροχῆς τοῦ ὄξυγόνου καὶ μετὰ ταῦτα πάλιν νὰ ἐξαφανίσῃ τὸ ἐκλεπτόμενον φῶς.

Αἱ Σάλπαι, αἱ Feuerwalzen, μερικὰ εἶδη ἰχθύων κατέχουν συνελεία τοῦτου ἓνα «φωτεινὸν ἔργον» (Lichtwerk) εἰς τὸν ὄργανισμὸν των, τὸ ὁποῖον γίνεται ἀπὸ ξένας βοηθητικὰς δυνάμεις. Δυνάμεθα ἀκόμη νὰ παραπέμψωμεν εἰς τοὺς πολυαριθμοὺς ἀσπάλακας, ποντικούς, λούλους, νύμφας, νηματοειδεῖς σκόληκας, φύκη, μύμηκας, εἰς ὅλας δηλαδὴ τὰς ζώσας αὐτὰς ὑπάρξεις, αἵτινες ἀορτοιοῦν καὶ ἀνασάπτουν τὸ ἔδαφος διὰ τοῦ ὑπογείου τρόπου τῆς ζωῆς των καὶ οὕτω παρέχουν εἰς τὴν φύσιν ὑψίστην ὑπηρεσίαν. Ὑπολογίζεται ὅτι περισσότεροι ἀπὸ 500.000 γεωσκώληκες εὐρισκονται ἐπὶ ἐνὸς ἑκταρίου ἑδάφους.

Τὰ φθοροποιὰ βακτήρια καὶ μαζὺ μὲ αὐτὰ οἱ μύκητες τῆς βοηθείας τοῦ λευκοῦ νηματοειδοῦς πλέγματος, τοῦ καλουμένου μυκηλίου, ἀπορροφοῦν ἀπὸ ὅλας τὰς φυτικὰς ἴλας πᾶν ὅ,τι εἶναι χρησιμοποιήσιμον ἐπὶ πλέον τὰ χλωμὰ καὶ ἄχροα φυτὰ, ὅπως τὸ Nestwurz καὶ τὸ πευκοειδὲς σπαράγγι, μετατρέπουν πάλιν εἰς χῶμα τὰ νεκρὰ φυτὰ ἢ καὶ μέρη αὐτῶν. Ἐξυπηρετοῦν ἐπομένως τὴν ὅλην φύσιν.

Ἡ φύσις εἶναι σκοπίμως ταξιθετημένη; Εἰς τὴν ἐρώτησιν αὐτὴν ὁ σκεπτόμενος παρατηρητῆς τῆς φύσεως δύναται νὰ δώσῃ μόνον καταφατικὴν ἀπάντησιν. Ὁφείλει οὖτος ἐν ἐκπλήξει νὰ ὁμολογήσῃ μετὰ τοῦ Goethe: «τὰ πάντα κινῶνται διὰ νὰ ἀπαρτισθῇ τὸ ὅλον, τὸ ἐν ἐπιδρᾷ ἐπὶ τοῦ ἄλλου καὶ ἤ!»

IV

Ὁ κόσμος εἶναι σκοπίμως ταξιθετημένος. Εἶναι ἀνάγκη τῆς σκέψεως νὰ δεχθῶμεν ὅτι ὑπεράνω ὅλων τῶν σκοπῶν, τῶν ὁποίων αἱ μεμονωμένα μορφαὶ καὶ τὰ γεγονότα κατευθύνονται ἐν τῇ δημιουργίᾳ, πρέπει νὰ ὑπάρχῃ μόνον ἓνα τ ἔ ρ μ α π ἔ ρ α ν ἀπὸ κάθε δροῦσιν, ὡς ἡ τελικὴ σκοπίμως προᾶξις (finis operis). Ἐν τῇ φύσει κάθε δροῦσις γίνεται δι' ὠρισμένον σκοπὸν. Ὁ σκοπὸς εἶναι ἄλλοτε ἡ ἡδονή, ἄλλοτε ἡ διατήρησις τοῦ ἰδίου ἀτόμου ἢ τοῦ εἶδους, ἄλλοτε ἡ ἐξυπηρετήσις ἐνὸς ἄλλου. Ἐὰν ὁ σκοπὸς εἶναι πάντοτε καταφανὴς ἢ ὄχι, αὐτὸ οὐδεμίαν ἔχει σημασίαν. Μερικὰ ὄντα, ὅπως π.χ. ἐν ὄρνυκτόν ἢ ἐν φυτόν, εἶναι ὠργανωμένον δι' ἓνα ἢ περισσοτέρους σκοποὺς, ἀλλὰ δὲν ἔχει καμμίαν ἱκανότητα ὥστε νὰ κάμῃ ἑαυτὸ νὰ μαντεύῃ τὸν σκοπὸν. Χωρὶς αὐτὸ νὰ ἀντιλαμβάνεται τὸν ἑαυτὸν του, αἱ ἐπὶ μέρους μορφαὶ καὶ τὰ γεγονότα παρέχουν εἰς τὴν φύσιν ἀξιοθαύμαστα ὑποδειγματικὰ μοντέλλα, τὰ ὅποια κανένας μηχανικὸς ἢ ἀρχιτέκτων δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἀπεικονίσῃ μὲ τόσον ἐξαιρετικὴν ὠραιότητα!

Ἡ παρατήρησις ποῦ γίνεται μὲ τὴν ἐνεργὸν συμμετοχὴν τῆς σκέψεως, μᾶς δεικνύει, μαζὺ μὲ τὴν σκοπιμότητα καὶ κατὰ ἀκόμη: Ὁ Hans Driesch ἀνεγνώρισεν ὅτι ἡ σχέσις αἰτίου-ἀποτελέσματος, ἡ ἐ ν τ ε λ ἔ χ ε ι α, καθοδηγεῖται ἀπὸ μίαν σ κ ο π ἱ μ ω ς κ α τ ε υ θ υ ν ο μ ἔ ν η ν ἐξελικτικὴν δύναμιν. Ἡ δύναμις αὕτη ἢ κατευθυνομένη πρὸς ἓνα (ὑπάρχοντα) σκοπὸν, ὀρίζει τὴν οὐσίαν τοῦ ὄργανισμοῦ, δίδει εἰς αὐτὴν κατεύθυνσιν καὶ μορφήν. Ἐὰν προσδιωρίζετο ὁ κόσμος μὲ ὅλους τοὺς σχηματισμοὺς του καὶ τὰ φαινόμενά του μόνον μὲ τὴν σχέσιν αἰτίου-ἀποτελέσματος, τότε ἡ οὕτως γινομένη ἐξέλιξις θὰ ἦτο ἄνευ κατευθύνσεως καὶ μορφῆς. Τὸ τέσμα τοῦ πραγματοποιησίμου, ἢ πραγματοποιήσις τῆς μορφῆς ἐνὸς ὄντος, ἢ, παραστατικώτερον, ἡ εἰ κ ὠ ν ἐ κ εἰ ν ο υ τὸ ὁποῖον ὀ φ εἰ λ εἰ νὰ γί ν η ἔ ν ὄ ν, δίδει οὕτως εἰπεὶν τὴν κατεύθυνσιν διὰ τὴν ἐξέλιξιν. Εἶναι ἡ ζῶσα κατευθυντήριος δύναμις, ἢ ὁποῖα, χωρὶς νὰ παραβιάξῃ τὸν νόμον τῆς

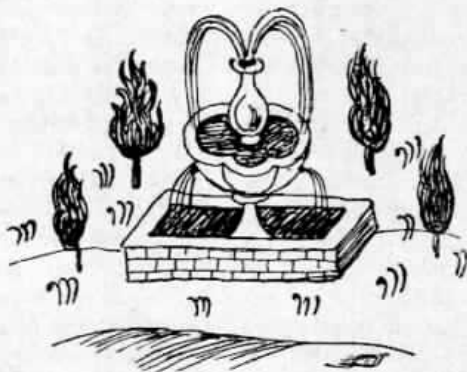
διατηρήσεως τῆς ἐνεργείας ἢ οἰονδήποτε ἄλλον φυσικὸν νόμον, ἐπεμβαίνει εἰς τὰς ὑλικὰς λειτουργίας τῆς ζωϊκῆς οὐσίας καὶ κατευθύνει τὸ σπέρμα, οὕτως ὥστε νὰ παραχθῇ ἐξ αὐτοῦ ἐκεῖνο τὸ ὅποσον ὀφείλει νὰ γίνῃ. Εἰς αὐτὸ ὁ Goethe ἐφρανόσθη τὸ ἀρχικὸν φαινόμενον (Urpflanomen) — π.χ. τὰ πρῶτα φυτὰ ἢ εἰς ἰδιαιτέρας περιπτώσεις τὴν ἀρχικὴν μορφήν τοῦ πεύκου — τὰ ὅποια εἶναι οὕτως εἰπεῖν μοντέλλο ἢ προεικόνισις τῆς ἐξελιξέως.

Ἡ ἐντελέχεια παριστᾷ τὴν δύναμιν ἢ τὴν τάσιν ἐν τῷ σπέρματι τοῦ σπόρου, ὅπως ἀκριβῶς ἢ ἀρχικὴ εἰκὼν τῆς ἀηδόνος ἐν τῷ σπέρματι τοῦ ὄσου τῆς. Κάθε ζῶον φέρει ἐν ἑαυτῷ οὕτως εἰπεῖν τὴν εἰκόνα τοῦ εἶδους του. Τὸ τέσμα τῆς ἐξελιξέως εἶναι ἡ ὀδηγοῦσα ἀρχή, καὶ ἄρα, εἰς τὴν πραγματικότητα, αἰτίον τοῦ αἰτίου, θετικὴ ἀφορμὴ ἐκ τῆς ὁποίας προέρχεται κατὰ πραγματικὸν καὶ ἐξαρτώμενον ἐκ τῆς ὑπάρξεως (τοῦ εἶναι). Ἡ θεὰ τοῦ φυτικῶν καὶ ζωϊκῶν ἰδίως κόσμον διδάσκει ἡμᾶς: ἡ ἴδια δροῦσα ἀφορμὴ (causa efficiens) προϋποθέτει ἤδη τὸ τέσμα ὡς τελικὴν ἀφορμὴν

(causa finalis). Ἐπὶ ἓνα δάσος ὄξυων δὲν ἠμπορεῖ νὰ προέλθῃ τίποτε ἄλλο παρὰ μίαν ὄξυάν, ἂν καὶ τὰ φυτὰ λόγῳ ἐξωτερικῶν ἀφορμῶν — π.χ. καταγίδων, καταστροφῶν, ἐπεμβάσεων διὰ μέσου οἰονδήποτε ἐργαλείου — δύνανται νὰ μεταβληθοῦν πολὺ ὑπὸ τὴν ἐποψὴν τῆς μορφῆς.

V

Εἰς ὅλην τὴν δημιουργίαν ἀναγνωρίζομεν σχέδιον, σκοπὸν καὶ τέσμα. Ὅπισθεν τῶν ἐννοιῶν αὐτῶν κείται, ὅπως ἀπὸ μακροῦ ὑποστηρίζει ὁ ὑπέρμαχος μᾶς οργανικοαρμονικῆς κοσμοθεωρίας καθηγητῆς Eb. Dennert, ἡ ἐννοια μᾶς καθοδηγούσης θελήσεως. Ἐπομένως μεταβαίνομεν εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ συνειδητοῦ πνεύματος. Ὅποιος δέχεται σχέδιον, σκοπὸν καὶ τέσμα ἐν τῇ δημιουργίᾳ, δέχεται τὴν ὑπαρξίν τοῦ Θεοῦ, τοῦ Δημιουργοῦ. «Ὅτι ὑπάρχει Θεός», ὡμολόγησεν εἰς τοὺς προχριστιανικοὺς χρόνους ὁ Ρωμαῖος Κικέρων «εἶναι τόσον φανερόν, ὥστε ἐγὼ ἀμφιβάλλω διὰ τὴν ὑγίαν τῆς διανοίας ἐκείνου, ὅστις ἀρνεῖται αὐτόν».

Ο ΑΥΓΟΥΣΤΙΝΟΣ ΚΑΙ Ο ΣΥΓΧΡΟΝΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ

Ὁ Αὐγουστίνος. Ἐνα μεγάλο, ἀλλὰ ἀνήσυχο μυαλό, ἕνα πνεῦμα ἀτίθασσο, πού δὲν ἤθελε μὲ κανένα τρόπο νὰ ὑποταχθῆ στὴν Ἀλήθεια. Ὁ φανατικός ἀρνητής, καὶ ὅμως ὁ καλοπροαίρετος ἄνθρωπος, πού μετενόησε, ἀφωσιώθηκε στὴν ὑπηρεσία τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἐκαλλιέργησε τὴ χριστιανικὴ φιλοσοφία ὅσο πολὺ λίγοι, κ' ἀπέθανε στὸ τέλος θάνατον ἀγίου. Αὐτὰ εἶν' ἀληθινά. Καὶ γνωστὰ σὲ ὅλους. Ἄν ὅμως ἡ λέξις «μετενόησε» κλείνῃ μέσα της γιὰ κάθε μιά περίπτωση καὶ μιά ὁλόκληρη ἱστορία, στὴν περίπτωση τοῦ Αὐγουστίνου ἐκφράζει κανεὶς μ' αὐτὴν ἕνα ὁλόκληρο δράμα, τὸν ἀγῶνα μιᾶς ψυχῆς πού ἔχασε τὸ Θεό της, καὶ, κλαίοντας γοερά, πλανήθηκε σὲ λαγκαδιὰς καὶ κορφοβούνια, ἀναζητῶντάς Τον μὲ λαχτάρα, ὅσπου Ἐκεῖνος εὐδόκησε νὰ τῆς ἀποκαλυφθῆ, ἀνατέλλοντας ὁλόφωτος στὸν ὀρίζοντά της. Γι' αὐτό, ὅ,τι συνέβη μὲ τὸν Αὐγουστίνου, ξεπερνᾷ τὰ ὅρια τοῦ προσωπικοῦ καὶ περιορισμένου, ἀποτελεῖ τὴν κλασικὴ ἐκφρασι καθολικοῦ φαινομένου, πού παρουσιάζεται σ' ὅλες τὶς γενεές. Μέσα στὴν πάλη τὴν ψυχικὴ τοῦ Αὐγουστίνου μπορεῖ κανεὶς νὰ δῆ τὸ δράμα πού συμβαίνει στὸν ἄνθρωπο τοῦ αἰῶνος μας, τῆς δικῆς μας γενεᾶς, σ' ἐμᾶς τοὺς ἴδιους, ἴσως!

11

Γεμάτη ἀντιφάσεις παρουσιάζει στὶς «Ἐξομολογήσεις» του ὁ Αὐγουστίνος τὴν ἐποχὴ πού τὸν γέννησε καὶ τὸν μεγάλωσε. Εἶδε τὸ φῶς στὴν Ταγάστη τῆς βορείου Ἀφρικῆς, τὰ μέσα τοῦ δ' αἰῶνος μ. Χ. Τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ἢ εἰδωλολατρεία, στερημένη πιά ἀπὸ κάθε ἰδεολογικὴ δικαίωσι, ἐπικρατοῦσε στὶς μᾶζες μὲ τὴν ἰδιόρρυθμὴ ἠθικὴ ἢ ἀκριβέστερα μὲ τὴν ἀνηθικότητά της. Ὁ ἀρχαῖος ρωμαϊκὸς πολιτισμὸς, ἀνάμικτος μὲ στοιχεῖα τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτι-

σμοῦ καὶ μ' ἕνα σωρὸ ἄλλα ἑτερόκλητα στοιχεῖα, ἀνατολικὰ κ' ἀφρικανικὰ, ἀποτελοῦσαν ἕνα σύμφυρμα, πού δὲν εἶχε οὔτε τὴν παραμικρὴ λογικὴ συνέπεια καὶ συνάρτησι, μποροῦσε ὅμως ν' ἀσκήσῃ τὴ χειρότερη ἐπίδρασι στὰ ἦθη τῶν κοινωπιῶν ἐκείνων, πού βιάδιζαν στὴ σῆμ καὶ στὴν παρακμῇ. Μιά ἐλπίδα ἔμενε μονάχα, ὁ Χριστιανισμὸς, ἡ θρησκεία αὐτὴ πού ὑψωνόταν μέσα στὴν κοινωνικὴ ἐκείνη ἀθλιότητα σὰν μιὰ πελορία καὶ θαροράεα ἀντίθεσις καὶ ἐπαγγελία. Μὰ ὁ Χριστιανισμὸς εἶχε περάσει ἐκεῖ, ὅπως κ' ἄλλου, μέρες σκληρῆς δοκιμασίας, ἔχυσε αἷμα, εἶδε τὰ τέκνα του νὰ σφάζονται, νὰ καιώνται ζωντανά, εἶχε ζήσει καὶ ζοῦσεν ἀκόμη ἀγῶνα ὑπάρξεως.

Σ' ἕνα τέτοιο περιβάλλον ἔζησε τὰ πρῶτα χρόνια του ὁ Αὐγουστίνος. Ἡ μητέρα του, νεόφυτη χριστιανὴ, ὁ πατέρας του εἰδωλολάτρης. Ἡ μόρφωση πού πῆρε στὰ σχολεῖα, καθαρὰ ἐξωχριστιανικὴ. Οἱ μικροὶ μαθηταὶ δὲν ἄκουαν τίποτ' ἄλλο, ἀπὸ μύθους γιὰ ἀνήθικες θεότητες, γιὰ θεοὺς καὶ θεᾶς πού οἱ ποιηταὶ τοὺς ἔβαζαν νὰ ζοῦν σὲ ἀτελείωτα αἰσχη. Οἱ γονεῖς μπορεῖ νάθειλαν νὰ μὴ δοῦν τὰ παιδιὰ τους μὴ μέρη ἀνήθικα καὶ διεφθαρμένα, πλήρῳσιν ὅμως δίδακτρα, γιὰ νὰ παίρνουν ἀπ' τὰ μικρὰ τους χρόνια μέρη-νύχτα τὸ δηλητήριο. «Ρίχνουν τὰ παιδιὰ τους, μὰς λέει ὁ ἴδιος ὁ Αὐγουστίνος, στὸ χεῖμαροσ τῆς κολάσεως, μαζὺ μὲ τὸ χρῆμα τῶν διδασκτρων, γιὰ νὰ μαθαίνουν τὰ πιὸ ἄτοπα πράγματα. Κι' αὐτό, σὰν καμμιά σοβαρὴ ὑπόθεσις, γίνεται στὴν Ἀγορὰ μὲ ἔξοδα τοῦ Δημοσίου, κάτω ἀπ' τὰ μάτια τῶν νόμων». Μὰ κ' ἂν ἔβαζαν ποτὲ κάποιο σκοπὸ στὴν ἀγωγή τοῦ παιδιοῦ, αὐτὸς ἦταν πάντα μιὰ κατώτερη ἐπιδίωξι, καθαρά ἐγωιστικὴ, ἢ ἀνάδειξις τοῦ ἐγῶ καὶ τίποτα παραπάνω. Ἦταν μιὰ ἀγωγή ξερὰ νοσηραρχικὴ—μήπως μὴ τέτοια ἀγωγή δὲν εἶ-

χαν ὄνειρευθῆ πολλοὶ «παιδαγωγοὶ» καὶ σὲ νεότερα χρόνια;—μιά ἀγωγή τοῦ ἀδιαφοροῦσε ὀλοτέλα γιὰ τὸ χαρακτῆρα, γιὰ τὴν ψυχὴ τοῦ παιδιοῦ, ζητώντας μόνο νὰ χώσῃ στὸ μυαλό του ὅσο μπορούσε πρὸ πολλοὺς γραμματικούς, συντακτικούς καὶ ρητορικούς κανόνες. «Στὰ δεκάξι μου χρόνια, λέει ὁ Αύγουστινος, εἶχα παρασυσθῆ κιόλα στὴ διαφθορά. Οἱ δικοί μου δὲ φρόντιζαν νὰ μὲ προλάβουν. Νὰ συντάσσω ὅσο τὸ δυνατὸ πρὸ ὥραϊους λόγους, νὰ πείθω μὲ τὴ ρητορικὴ τέχνη, αὐτὸ ἦταν ἡ μοναδική τους φροντίδα» (Β' βιβλίο). «Ὁ πατέρας μου μ' ἔστειλε στὴν Καρχηδόνα γιὰ ἀνώτερες σπουδές. Ἄλλοι ἄστοί, πολὺ πρὸ πλούσιοι ἀπ' αὐτόν, οὔτε τὸ σκέφτηκαν νὰ κάμουν τέτοια θυσία γιὰ τὰ παιδιά τους. Καὶ ὅμως, αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ πατέρας μου, οὔτε ἔκανε τὸν κόπο νὰ μάθῃ ἂν μεγαλώνοντας θ' ἀκολουθοῦσα τὸ δικό Σου δρόμο, καὶ σὲ ποῖο βαθμὸ ἦμουν ἠθικὸς καὶ ἀγνός. Τοῦ ἔφτανε νὰ εἶμαι εὐγλωττος, κ' ἄς ἦμουν ἔρημος ἀπ' τὴ δική Σου σοφία, ὦ Θεέ μου!» (Β' βιβλ.). «Αὐτὸ ἦταν τὸ σχολεῖο τῆς ἠθικῆς, πρὸς τὸ κατώφλι του στεκόμουν ἐγώ, ἓνα δυστυχισμένο παιδί. Αὐτὴ ἦταν ἡ παλαιότερα ὅπου ἔκανα τὴν πρόπνησί μου γιὰ τὸν ἀγῶνα τῆς ζωῆς» (Α' βιβλ.). Ὁ μόνος πρὸς προσπάθησε τότε νὰ δώσῃ κάτι τὸ ἀνώτερο στὸν ἀνήσυχο ἔφηδο, γιὰ νὰ τὸν σώσῃ ἀπ' τὸν γκεμό, ἦταν ἡ μητέρα του, νεόφυτη χριστιανή, καθὼς εἶπαμε, τότε, μὰ κ' αὐτῆς τὰ λόγια σὰν νὰ μὴν εἰπώθηκαν, γιὰτὶ «ἐγὼ ἔπαιρνα τίς συμβουλές της γιὰ γυναικεῖες κουβέντες, λέει ὁ Αύγουστινος, καὶ δὲν ἔδινα σημασία».

III

Ἀπὸ δὴ κ' ἐμπρὸς δὲ θάνατι τίποτ' ἄλλο ἢ ζωὴ τοῦ νεαροῦ Αύγουστινού, παρὰ μιὰ ἀδιάκοπη προσπάθεια, γιὰ νὰ ικανοποιηθοῦν οἱ πόθοι τῆς ψυχῆς μὲ ὅ,τι δίνει ὁ κόσμος. Σπουδαστὴς τώρα, δικαστικὸς ῥητορας ἀργότερα, καὶ δάσκαλος τῆς Ρητορικῆς κατόπιν, θὰ τραβήξῃ τὸ δρόμο πρὸς τὸ ἔδειξε ἡ κοινωνία του, γιὰ νὰ ζητήσῃ τὴν εὐτυχία καὶ νὰ δροσίσῃ τὴν ἀξεδίψαστη ψυχὴ του.

Ὁ κόσμος τοῦ δίνει ἡδονές, τοῦ δίνει

σοφία, τοῦ δίνει φιλίες. Ρίχνεται στὴν ἀπόλαυσι τῶν ἡδονῶν, γιὰτὶ νομίζει πὸς ἐκεῖ κρύβεται ἡ χαρὰ πρὸς γυρεύει. «Ἐφτάσα στὴν Καρχηδόνα. Παντοῦ, γύρω μου, ἔβραζε μὲ τριγμούς τὸ καζάνι τῶν αἰσχυρῶν ἐρώτων. Ἐγλύστρησα κρυφὰ στὰ δεομά τῆς ἡδονῆς, καὶ, γεμάτος χαρὰ, ἐμπλέξα στὰ δίχτυα τῆς δυστυχίας» (Βιβλ. III). Ὁ κόσμος τοῦ πρόσφερε σοφία. Εἶχε ριχτῆ καὶ σ' αὐτὴν μὲ τὰ μούτρα. Ἦταν ὁ πρῶτος μαθητὴς στὴ σχολὴ τῶν ρητορῶν. «Μὰ οἱ σπουδὲς ἐκεῖνες πρὸς τίς θεωροῦσαν πολὺ τιμητικές, κατέληγαν στὴν πόρτα τῆς ἀγνοτίας, κ' ἐγὼ ζητοῦσα δάφνες ἐκεῖ ὅπου οἱ θορίαμβοὶ ὑπολογίζονται μὲ μέτρο τὴν ψευτιά. Τέτοια εἶναι τῶν ἀνθρώπων ἡ τύφλωσις. Οἱ ἄνθρωποι περηφανεύονται καὶ γιὰ τὴν τύφλωσί τους» (Βιβλ. III).

Μποροῦσε βέβαια νὰ δώσῃ κάτι τὸ ἀληθινὸ κ' ἡ ἀνθρώπινη σοφία. Ἄλλα, πόσο λειψό! Ἐδιάβασε τὴν ἐποχὴ ἐκεῖνὴ τὸν «Ὀρτένσιο» τοῦ Κικέρωνος. Τὸ βιβλίο αὐτὸ τοῦ ἔκαμε βαθεῖα ἐντύπωσι, καὶ γιὰ μιὰ στιγμὴ τὸν ἔκαμε νὰ ντραπῆ γιὰ τὴν κατάπτωσί του. «Ἐνοιωθα τότε φλογερὸ πόθο νὰ τινάξω τὰ φτερά μου πρὸς Ἑοῖνα, λέει στὸ Θεό. Μὰ δὲν ἤξερα ἀκόμη τί ζητοῦσες ἀπὸ μένα. Ἡ σοφία εἶναι κτήμα Σου, ἡ ἀγάπη γιὰ τὴ σοφία λέγεται ἀπ' τοὺς Ἑλληνας φιλοσοφία, ἀπ' αὐτὴν τὴν ἀγάπη καίγοταν ἡ ψυχὴ μου.

»Ἐνα πράγμα ὅμως λιγότευε τὴ δύναμι τῆς φλόγας: Ἐλελε τὸ ὄνομα τοῦ Θεανθρώπου. Τὸ ὄνομα αὐτό, πρὸς τὸ εἶχα ρουφήξει μὲ τὸ γάλα τῆς μίνας μου στὴν παιδική μου καρδιά...».

Ἀποφάσισε λοιπὸν νὰ μελετήσῃ τὴ Γραφή. Μὰ μόλις ἄρχισε τὴ μελέτη, τὸ ἀπλό αὐτὸ στὴν ἐμφάνισι βιβλίου τοῦ φάνηκε πὸς δὲ μπορούσε νὰ συγκριθῆ μὲ τὴ μεγαλοπρέπεια τοῦ Κικέρωνος. «Ἡ ὑπεροψία μου περιφρονοῦσε τὴν ἀπλότητα. Τὰ μάτια μου ἦταν ἀνίκανα νὰ σχίσουν τὰ βάθη. Εἶν' ἀλήθεια πὸς ἡ Γραφή, μικρὴ στὴν ἀρχή, μεγαλώνει καὶ τρανεύει μὲ τοὺς μικρούς. Μὰ ἐγὼ δὲν ἐννοοῦσα νὰ εἶμαι μικρός, καὶ φανταζόμουν τὸ φούσκωμα τῆς ματαιοδοξίας μου γιὰ πραγματικὸ μεγαλεῖο» (Βιβλίο III).

Ἔτσι, ἡ δίψα του γιὰ νὰ βρῆ τὴν ἀλή-

θεια δὲ μπόρεσε νὰ ἱκανοποιηθῇ. Εἶδε τὴν πηγὴν, μὰ ἦταν πολὺ πὸ καθαρὴ ἀπὸ ὅ,τι φανταζόταν, καὶ τράβηξε πέρα, γιατί δὲ μπόρεσε ν' ἀναγνωρίσῃ στὴν πηγὴν ἐκείνη τὸ ἀντικείμενο τῶν λόθων του. Καὶ τράβηξε πάλι γιὰ πὸ θολὰ νερά. Τὸν παρέσυραν ἄνθρωποι κενόδοξοι, ὑπερφίαλοι, σαρκικοί, οἱ Μανιχαῖοι. Εἶχαν δημιουργήσει ἓνα συνονθύλευμα περσιζῆς, χριστιανικῆς καὶ ἐλληνικῆς θρησκείας, γεμάτο ἀπὸ γελοῖες δεισιδαιμονίες καὶ ἀνόητες προλήψεις. Καὶ ὅμως, οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ κατώρθωσαν νὰ προσελκύσουν τὸν Αὐγουστίνου, δημιουργώντας του τὴν ἐλπίδα πὸς ἐκεῖ πράγματι θὰ εὑρίσκει τὴν ἀλήθεια. Παρασύρθηκε κι' αὐτὸς στὶς δικές του δεισιδαιμονίες. «Ἐγὶνα σιγὰ-σιγὰ μωρός, ὥστε νὰ πιστεύω πὸς τὸ σῦκο πὸν κόβουμε καὶ τὸ δένδρο πὸν τὸ παράγει, κλαῖνε καὶ χύνουν δάκρυα σάν τὸ γάλα. Ἄν ὅμως κανεῖς ἔτρωγε τὸ σῦκο, χωρὶς νὰ κόμῃ τὸ ἔγκλημα νὰ τὸ κόμῃ ὁ ἴδιος μὲ τὰ χέρια του, τότε, κατὰ τοὺς Μανιχαίους, μέσ' στὸ στομάχι του θὰ κατασκίθωναν ἄγγελοι καὶ μάλιστα μόρια τῆς θεότητος!» (Βιβλ. ΙΙΙ). Σὲ τέτοιες παιδαριωδίες κατήντησε ὁ εὐφρέστατος Αὐγουστίνος, αὐτὸς ὁ ἴδιος, πὸν προτιήτερα δὲν θέλησε νὰ τελειώσῃ τὴν ἀνάγνωσι τῆς Γραφῆς, γιατί τοῦ φάνηκε πολὺ ἀφελῆς! Θὰ φανῇ παράδοξο, πὸς κατήντησε σὲ τέτοιες προλήψεις, ἓνα μυαλό δυνατὸ σάν τὸν Αὐγουστίνου. Δὲν ἔχουμε παρὰ νὰ θυμηθοῦμε, ὅτι καὶ στὸν καιρὸ μας πολ-

λὰ ἐλεύθερα μυαλά ἀρνοῦνται τὴ χριστιανικὴ πίστι, γιατί εἶναι, λέει, κάτι τὸ ἀνάξιο γιὰ τὸ λογικὸ τους, κι' ὕστερα τοὺς βλέπεις νὰ ξεφουρνίζουν κάτι θεωρίες, πὸν μέσα τους συναγωνίζονται τὸ γελοῖο μὲ τὴν ἀνοησία, πὸν ἀπ' τὰ δυὸ νὰ πάρῃ μεγαλύτερη θέσι.

Καὶ σάν νὰ μὴν ἦταν ἀρκετὴ αὐτὴ ἡ κατάρπωση, τὴν ἀκολούθησε σὲ λίγο ἄλλη. Ὁ τόπος ἦταν τότε γεμάτος ἀπὸ ἀστρολόγους, μάγους καὶ μάγισσες. Ὡς κι' ἐκεῖ ἔφτασε ὁ Αὐγουστίνος. Δόθηκε νὰ μάθῃ τὴν ἀστρολογία καὶ τὴ μαντικὴ (Βιβλ. ΙV). «Δὲν τὸ θεωροῦσα ἀνάρμοστο νὰ συμβουλευέωμαι τοὺς ἀγῦρτες ἐκείνους» λέει ὁ ἴδιος. Καὶ κύτταξε νὰ μαντεῖν τὰ μέλλοντα μὲ γελοῖους συνδυασμούς, ὁ νέος αὐτὸς τῶν εικοσι χρόνων, ὁ μελετητῆς τῶν φιλοσόφων καὶ τῶν ρητόρων—ἐνῶ τὸν ἴδιο καιρὸ περιφρονοῦσε τὴ μητέρα του, πὸν ἔκλαιγε γιὰ τὴν ἀπιστία τοῦ γιου της.

Ἡ ἄοησις ἀντιγράφει πάντα τὸν ἑαυτό της. Κι' ἔτσι, μπορεῖς καὶ στὴν ἐποχὴ μας νὰ δῆς ὑπερμοντέρνες κυρίες, πὸν τὸ θεωροῦν προσβλητικὸ νὰ φανοῦν σὲ τόπους λατρείας, σὲ ἔργο ἢ σὲ μέρος πὸν νὰ μοῖξῃ ἔστω κι' ἀπὸ μακρὰν Χριστιανισμό, ἐνῶ θὰ εἶχαν τὴν ἀπαίτησι νὰ τὸ θεωρήσῃς ἐντελῶς φυσικὸ καὶ σύμφωνο μὲ τὴν ὑπερμοντέρνα ἀξιοπρέπειά τους, ἂν τις ἴδιες τις ἔβλεπες νὰ σταματοῦν μὲ τὴ γυαλιστερὴ λιμουζίνα μπρὸς στὸ χαμόσπιτο τῆς καφετσοῦς καὶ τῆς χαρτοπράχτας!

A. I. Γ.

(Τὸ τέλος στὸ ἐπόμενο)

ΕΙΝΑΙ Η ΥΛΗ ΑΙΩΝΙΑ ;

Είς σειράν άρθρων, τὰ ὅποια ἐδημοσιεύθησαν εἰς προηγούμενα φύλλα τῶν « Ἀκτινῶν » ἐξητάσθη τὸ ζήτημα κατὰ πόσον δύναται νὰ λεχθῆ, ὅπως οἱ ὕλισται ἰσχυρίζονται, ὅτι ἡ ὕλη, ἡ ἐνέργεια, ὁ χρόνος, εἶνε ἀπειρος. " Ἦδη θὰ ἐξετασθῆ ὁ ἕτερος ἰσχυρισμὸς τοῦ ὕλισμου, ὅτι ἡ ὕλη, ὁ παρῶν ὕλικὸς κόσμος εἶνε αἰώνιος, δὲν ὑπόκειται εἰς φθοράν καὶ ἐξαφάνισιν, ἀλλ' οὔτε ἔσχε ποτὲ ἀρχήν, ὧν οὐ μόνον ἀτελεύτητος ἀλλὰ καὶ ἀναρχος, ἐπομένως δὲν δύναται νὰ γίνῃ λόγος περὶ δημιουργίας καὶ δημιουργοῦ τοῦ ὕλικου τούτου κόσμου. Εἶνε, ὅμως, ἡ σύστασις καὶ ἡ ἐνδοθεὶς φύσις τῶν ἀτόμων τῆς ὕλης τοιαύτη, ὥστε νὰ παρέχῃ βάσιν εἰς τὴν ὕλιστικὴν θεωρίαν ;

Η ΕΝΔΟΤΕΡΑ ΣΥΣΤΑΣΙΣ ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΤΗΣ ΥΛΗΣ

Παλαιότερον τὰ άτομα τῆς ὕλης ἐθεωροῦντο τοῦτο μὲν ὁμογενῆ πρὸς ἀλλήλα, τοῦτο δὲ ἀδιαίρετα. Αἱ νεώτεροι ὅμως ἀνακαλύψεις ὠδήγησαν εἰς συμπεράσματα ἀνατρέποντα ἄρδην τὰς παλαιὰς ταύτας περὶ τῶν ὕλικῶν ἀτόμων ἐκδοχάς. Ὑπὸ τῶν ἀνακαλύψεων τούτων διεπιστώθη, ὅτι ἕκαστον ἐκ τῶν ἀτόμων τῆς ὕλης παρὰ τὴν μικρότητα τοῦ ἀποτελεῖ « ἓνα κλειστὸν μικρόκομον ἀπλουστάτων μονάδων, ἀδιάρρηκτον » (1) καὶ εἶνε συνθεθεμένον ἀπὸ μονάδας ἐμπορομένης ὑπὸ ποσοτήτων ἐξαιρετικῶν ἠλεκτρισμοῦ (2), αἵτινες καθιστῶσιν αὐτὸν κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ Gustave Le Bon ἀπειρομεγέθη ἀποθήκην ἐνεργείας (3).

Ἀναμφιβόλως τὰ άτομα τῆς ὕλης εἶνε μικρά, πολὺ μικρά. Καὶ περὶ τῆς μικρότητος αὐτῶν σχηματίζει τις μίαν ἰδέαν, ὅταν λάθῃ ὑπ' ὄψιν, ὅτι κατὰ τοὺς κρατοῦντας ὑπολογισμοὺς ἕκαστον ἄτομον ἔχει διάμετρον ἴσην πρὸς 40 ἑκατομμυριοστὰ τοῦ ἑκατοστομέτρου (4) ! Παρὰ τὴν μικρότητα τοῦ αὐτῆν ὅμως, τὸ άτομον δὲν εἶνε ἀπλοῦν τι, ἀλλὰ, καταχρηστικῶς φέρων τὴν ὀνομασίαν ταύτην, ἀποτελεῖ εἰς τὴν πραγματικότη-

τα μικρότατον μερίδιον (particule) ὕλης, τὸ ὅποιον δύναται ν' ἀναλυθῆ εἰς ἀπλουστέρας μονάδας, εἶτε πεφορτισμένας ὑπὸ ἠλεκτρισμοῦ ἀρνητικοῦ ἢ θετικοῦ, εἶτε καὶ μὴ φεροῦσας οἰουδήποτε φορτίον.

Καί, διὰ νὰ καθορίσωμεν τὰ πράγματα ἀκριβέστερον καὶ λεπτομερέστερον, ἕκαστον ἄτομον ὕλης σύγκειται πρωτίστως ἐκ τοῦ πυρήνος αὐτοῦ, ὅστις ἀποτελεῖ τὸ συμπαγὲς κέντρον τοῦ, τὸ ἀποκλήθην πρῶτον ὀνιον (5), καὶ φέρει φορτίον θετικοῦ ἠλεκτρισμοῦ. Περὶ τὸν πυρήνα τούτον κλίνουσιν εἰς ποικίλας ἀποστάσεις, κινούμεναι περὶ ἑαυτὰς καὶ περὶ τὸν πυρήνα, ἀλλὰ ἀπλούστεραι μονάδες μετὰ φορτίου ἀρνητικοῦ ἠλεκτρισμοῦ, εἰς ἀριθμὸν δὲ ἑπαρκῆ, ὥστε τὸ πλῆρες ἄτομον τῆς ὕλης νὰ εἶνε οὐδέτερον καὶ νὰ εὐρίσκηται εἰς ἀδιάσπαστον ἰσορροπίαν (6). Καὶ αἱ μονάδες αὗται ἐκλήθησαν ἠλεκτρόνια. Οὕτω τὸ ἄτομον ἀποτελεῖται ἀπὸ δλόκληρον σύστημα στοιχείων, τὰ ὅποια θὰ ἠδύναντο νὰ παρουσιασθῶσιν ὡς μὴ ἔχοντα βάρος, λόγω τῆς ἐλαχίστης καὶ διεκφευγούσης τοῦς ὑπολογισμοῦς ἡμῶν μάζης των, καὶ τὰ ὅποια συγκρατοῦνται ἐν ἰσορροπίᾳ διὰ τῶν ἔλξεων καὶ ἀπώσεων των καὶ διὰ τῶν ἐπὶ καμπυλογραμμῶν τροχιῶν κινήσεών των. Ἐκ τῆς ἰσορροπίας δὲ ταύτης προκύπτουσιν αἱ ὕλικαι ἰδιότητες τῶν σωμάτων, τὸ βάρος, τὸ σχῆμα καὶ ἡ φαινομενικὴ σταθερότης αὐτῶν (7).

Θὰ ἠδύνατο ὡς ἐκ τούτου ἕκαστον ἄτομον ὕλης νὰ παραθληθῆ πρὸς ἠλιακὸν σύστημα. Πράγματι, κατὰ τὸν Cosmionici οἱ φυσικοὶ ὠδηγήθησαν εἰς τὴν παραδοχὴν, ὅτι τὸ ἄτομον τῆς ὕλης εἶνε ἀνάλογον πρὸς μικρὸν ἠλιακὸν σύστημα ἐν μικρογραφίᾳ κέντρον ἠλεκτρισμένου θετικοῦ, περίε τοῦ ὁποίου περιφέρονται μικροὶ δορυφόροι ἀρ-

(1) Κ. Δ. Ζέγγελη, Τὰ ἀσάθμητα στοιχεία τῆς δημιουργίας, Ἀθήναι 1936, σελ. 9.

(2) Αὐτόθι.

(3) Παρὰ Β. Σπηλιοπούλω ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 563.

(4) Δ. Αἰγινίτου, Λόγος Προεδρικός ἐν Πανεγνωρικῇ συνεδρίᾳ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν τῆς 26 Δεκεμ. 1929, σελ. 8.

(5) Πρῆπει νὰ ἐξωμεν ὑπ' ὄψει, ὅτι πρό τιων ἐτῶν ἐθεωροῦτο, ὅτι ὁ πυρὴν ἀποτελεῖται ἐκ πρωτονίων μόνον. Ἀπὸ τοῦ 1932 ὅμως, ὡς θὰ εἴπωμεν ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ, ἀνεκαλύφθησαν εἰς τὸν πυρὴνα καὶ ἄλλα ἀπειροελάχιστοι μονάδες, οἵτινες ἀπεκλήθησαν νετρόνια. Λέγονται διὰ τοῦτο, ὅτι ὁ πυρὴν ἀποτελεῖται ἀπὸ πρωτονία καὶ νετρόνια (Κ. Ζέγγελη, τὰ ἀσάθμητα... σελ. 49).

(6) Paul Couberg, Dans le champ solaire, Paris 1932, σελ. 99.

(7) Gustave Le Bon ἐνθ' ἄνωτ.

νητικοί καλούμενοι ηλεκτρόνια⁽⁸⁾. Καί, τό έτι περιεργότερον, τό προσεγγίζον εις τά θρια του άπιστεύτου, είνε ή γενομένη παρτήρησις, κατά την όποιαν, ολον κενόν ύπάρχει μεταξύ των πλανητών, τό αυτό κενόν, τηρουμένων έννοείται των αναλογιών, ύφίσταται καί έν τώ ύλικώ άτόμω⁽⁹⁾. Έν άλλαις λέξεσιν, εάν άί άποτελούσαι τό άτομον άπλούστεραι μονάδες έμεγεθύνοντο μέχρι του σημείου ώστε νά άποκτήση μία έκάστη τούτων τον δγκον πλανήτου, έπολλαπλασιαζόντο δ' αναλόγως προς την μεγέθυνσιν ταύτην καί αί χωρίζουσαι άνάτας άποστάσεις, αί τελευταίαι αύται θα έδημιούργουν κενόν άνάλογον προς τό μεταξύ των πλανητών ύπάρχον! Καί, διά νά δώσωμεν τον λόγον εις τον Eddington, τό άτομον είνε τόσοον άλίγον πεπληρωμένον ύλης, όσον καί τό ήλιακόν σύστημα. Ούτως εάν πάντα τά πρωτόνια καί ήλεκτρόνια, τά όποια άποτελούσι τό ανθρώπινον σώμα καί άτίνα συμποσούνται εις έπτάκις έκατομμύριον, συμπίεσωμεν ούτως ώστε νά άποτελέσωσι ταύτα πυκτήν μάζαν άνευ κενών, θα έσχηματίζετο έν μικρόν σωμάτιον, τό όποιον θα ήτο όρατόν μόνον τή βοηθεια ισχυρού μικροσκοπίου!⁽¹⁰⁾ "Η, κατά την παρομοίωσιν του καθηγητου Ζέγγελη, εάν νοήσωμεν τον πυρήνα άτόμου τινός μεγεθυνθόν-

(8) Παρά Β. Σπηλιοπούλω "Ένθ' άνωτ. σελ. 561.

(9) "Υπάχει ύλη;" "Άρθρον έν Περιοδικώ «Ακτινες» Τεύχος Γ'. 1938 σελ. 90. Περί του ότι ο πυρήν έν τώ άτόμω είνε περιωρισμένος εις μακροτάτην σχετικώς άπόστασιν άπό των ήλεκτρονίων καί περί τό πόθεν συνάγεται τούτο προβλ. καί Κ. Ζέγγελη, Τά άστάθμητα... σελ. 27.

(10) A. E d d i n g t o n, The Nature of the Physical World, Cambridge 1929 Κεφ. Γ' έν Περιοδ. «Ακτινες» ένθ' άνωτ. σελ. 91. Κατά τον S. J. T h o m s o n τό άτομον άποτελείται άπό ήλεκτρονια διατεταγμένα κατά σφαιρικά στρώματα ώς οι φλοιοί του κρομμύου, χωρισμένα δι' άποστάσεων ώρισμένων. Ο άριθμός των στρωμάτων τούτων έξαρτάται έκ του άριθμού των ήλεκτρονίων, άτίνα εύρίσκονται εις τό άτομον, καί ο ύποίος είνε άνάλογος προς τό άτομικόν βάρος του στοιχείου, έξ ου έλήφθη τό ύλικόν άτομον. (Παρά Σπηλιοπούλω ένθ' άνωτ. σελ. 559). Καί κατά τον καθηγητήν Κ. Ζέγγελην έκ των μονάδων, των άποτελουσών τον μικροκόσμον έκάστον ύλικόν άτόμον, αί μόν μεγαλειέρας μάζης έμφορουνται θετικου ήλεκτρισμου. αί δε έλαχίστης μάζης, όμοια μεταξύ των, φέρουσιν άρνητικόν ήλεκτρισμόν. Αί πρώται συγκεντρωμένα εις τό κέντρον άποτελοϋν τον πυρήνα του άτόμου. Αί δεύτεραι, κατά ζώνας περι αυτών περιφερόμεναι, άποτελοϋν τό άδιάσπαστον κελυφός του (Τά άστάθμητα... σελ. 9).

μενον εις κόκκον άμμου, αναλόγως δε αύξήσωμεν καί τας άποστάσεις, διά των όποιων ούτος χωρίζεται άπό τά περι αυτον ήλεκτρόνια, αί άποστάσεις αύται θα ήσαν τοιαύται, οίαι, εάν ο μόν κόκκος της άμμου (ο πυρήν του άτόμου) κατείχε τό κέντρον της γής, τά δε έξώτατα ήλεκτρόνια εύρίσκοντο εις την περιφέρειαν περίπου αύτης⁽¹¹⁾.

Η ΣΥΓΚΡΑΤΟΥΣΑ ΙΣΟΡΡΟΠΙΑ

Είνε λοιπόν προφανές, ότι, όπως έν οίωδήποτε ήλιακώ συστήματι διά της άμοιβαίας έλλεως καί της περι έαυτά καί περι τον έν τώ κέντρω ήλιον περιστροφής καί περιφοράς των συγκροτουμένων τό σύστημα τουτο σωμάτων δημιουργείται ίσορροπία, ήτις συγκρατεί εις ένίσιον καί άδιατάρακτον σύνολον τό ήλιακόν τουτο σύστημα, ούτω καί έν έκάστο άτόμω της ύλης. "Υπάρχει άνάλογον ποσότης θετικου καί άρνητικου ήλεκτρισμου, ή άναλογία δ' αύτη έν συνδιασμώ προς την κεντρόφυγα δύναμιν, την δημιουργουμένην έκ της κινήσεως των φερόντων τον άρνητικόν ήλεκτρισμόν ήλεκτρονίων περι τον κεντρικόν πυρήνα, δημιουργεί ίσορροπία, ήτις άποτελεί άδιάσπαστον δεσμόν. Ο δεσμός ούτος συγκρατεί τό άτομον καί καθιστά συμπαγή την σύθεσιν αυτου. Ο θετικός ήλεκτρισμός του πυρήνος κατά τον Αιγινήτην ίσοδυναμεί προς τον άρνητικόν όλων όμου των περι αυτον ήλεκτριόντων ή ήλεκτρονίων, ούτω δε ή κανονική κατάσταση του άτόμου είνε ήλεκτρικώς ουδέτερα. Ο πυρήν έλκει τά άρνητικά ήλεκτριότα ή ήλεκτρόνια, τά όποια κινούνται περι αυτον ως οι πλανήται περι τον ήλιον, καί κανονίζει τας περιόδους των⁽¹²⁾.

(11) Τά άστάθμητα... σελ. 48.

(12) Ένθ' άνωτ. σελ. 9. Κατά τον Ζέγγελην ο Bohr εδέχθη επί τό άπλούστερον τά ήλεκτρόνια κινούμενα επί κυκλικών τροχιών. Δύνανται όμως νά κινούνται ως οι πλανήται περι τον ήλιον καί κατά τροχιάς έλλειπτικας. Τήν θεωρίαν ταύτην κινήσεως έλληγαγε τώ 1915 ο S o m m e r f e l d, καί δι' ούτης εξήγησε πολλά φαινόμενα, ιδίως άφορόντα εις τας φασματικας ραβδώσεις, μη εύρίσκοντα ίκανοποιητικήν εξήγησιν άλλως (Τά άστάθμητα... σελ. 37). 'Αλλ' ή εικών του άτόμου άφίνει καί άλλα τινά σημεια άνεξήγητα, κατά τον αυτον συγγραφέα. Παρατηροϋνται έν τώ άτόμω τοιαύται άνωμαλϊαι, όποια θα έσημειούοντο, εάν ύπήρχον μαγνητικά πεδια έπενεργούντα. Τας άνωμαλϊας ταύτας εξήτησαν καί έπέτυχον νά παραμερίσουν οι G o d s m i t καί U h l e n b e c k διά της υποθέσεως, ότι τά ήλεκτρόνια πλην της περιφοράς αυτών περι τον πυρήνα κατέχουν καί ίδιαν περι αυτά

Ἐκ τῶν ὁμοιοτήτων καὶ ἀναλογιῶν, τὰς ὁποίας ἡ σύνθεσις τοῦ ἀτόμου παρουσιάζει ἐν πολλοῖς—οὐχὶ ἐν πᾶσιν, ὡς θὰ ἴδωμεν ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ—πρὸς τὴν σύνθεσιν τῶν ἠλιακῶν συστημάτων, δυνάμεθα νὰ συναγάγωμεν, ποῦ ὀφείλεται, τοῦτο μὲν ἢ κατὰ ποιότητα διαφορά τῆς ὕλης, τοῦτο δὲ ἢ ἐν τῇ ἐνδοτέρῃ συνθέσει τοῦ ὕλικου ἀτόμου παρατηρουμένη κατανομή τῶν μονάδων, ἐκ τῶν ὁποίων τοῦτο συνίσταται.

Καὶ ἵνα ἐξηγήσωμεν ἐπὶ τὸ σαφέστερον, ὑπειθυμίζομεν, ὅτι τὰ ὕλικα στοιχεῖα, ἐκ τῶν ὁποίων σύγκειται ὁ ὕλικός κόσμος, δὲν ἀποτελοῦσιν ὁμοιοδῆ τινα ὕλην, ἀλλὰ κατατάσσονται εἰς διάφορα ἀπλᾶ λεγόμενα σώματα, διαφέροντα ἀλλήλων κατὰ τὴν σύστασιν καὶ τὴν ποιότητα τῆς ὕλης αὐτῶν. Ταῦτα ἐπὶ τῶν χρόνων μὲν τοῦ Lavoisier ἠριθμοῦντο εἰς εἴκοσι, σήμερον δὲ ὑπερέβησαν εἰς ἀριθμούμενον πλήθος τὰ ἐνεήκοντα⁽¹³⁾.

Κατὰ τὸν Niels Bohr τὸ ὕλικόν ἄτομον ἐκάστον ἐκ τῶν ἀπλῶν τούτων σωμάτων διαφέρει τῶν λοιπῶν κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἠλεκτρονίων, τὰ ὁποῖα περιφέρονται περὶ τὸν κεντρικὸν πυρῆνα ὡς ἄλλοι πλανῆται καὶ διὰ τοῦτο ἐκλήθησαν πλανητοηλεκτρόνια⁽¹⁴⁾. Ἐντεῦθεν ἔχομεν ἄτομα ἀπλοῦστερα κατὰ τὴν σύνθεσιν αὐτῶν, λόγῳ τοῦ ὀλιγωτέρου ἀριθμοῦ τῶν ἠλεκτρονίων, τὰ ὁποῖα φέρουσι, καὶ ἄτομα μᾶλλον ἢ ἥττον πολυσύνθετα, λόγῳ τοῦ μεγαλυτέρου ἀριθμοῦ τῶν ἠλεκτρονίων τῶν. Οὕτω τὸ μᾶλλον πολυσύνθετον ἄτομον εἶνε τὸ ἄτομον τοῦ στοιχείου ἢ ἀπλοῦ σώματος, τοῦ ἀποκλιθέντος οὐ ρ ἄ ν ο ν, ἐν τῷ ὁποίῳ περὶ τὸν κεντρικὸν πυρῆνα περιφέρονται 92 ὄλα ἠλεκτρόνια⁽¹⁵⁾. Εἰς τὸ ἄτομον λοιπὸν αὐτὸ τοῦ οὐρανίου, τὸ ὁποῖον, λόγῳ τῆς μικρότητός του, εἶνε ἄρατον ὄλως εἰς τὸν γυμνὸν ὀφθαλμὸν, ἐγκρύπτεται δόλοκληρον πλανητικὸν σύστημα, εἰς τὸ ὁποῖον τὴν ἐν τῷ κέντρῳ θέσιν τοῦ ἡλίου κατέχει τὸ πρωτόνιον τοῦ ἀτόμου τούτου, ὅπερ φέρει τὸ θετικὸν φορτίον, ἐνεήκοντα δύο δὲ μικρότεροι πλανῆται, τὰ 92 ἠλεκτρόνια, στροβιλιζόμενα μὲ ἀσύλληπτον ταχύτητα εἰς πολυπλόκουσ καὶ ἀσταθεστάτας τροχιάς⁽¹⁶⁾. Ἐξ ἀντιθέτου τὸ ἀπλοῦστερον εἰς σύνθεσιν ἄτομον εἶνε τὸ τοῦ ὕδρογόνου, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖται ἀπὸ τοῦ πρωτονίου καὶ ἐν μόνον

ἠλεκτρονίου⁽¹⁷⁾. Ἐντεῦθεν κατανοεῖ τις, πῶς τὸ ἄτομον τοῦ ὕδρογόνου εἶνε ποιοτικῶς καὶ κατὰ σύστασιν διάφορον τοῦ ἀτόμου τοῦ οὐρανίου. Ἡ σύνθεσις τῶν δύο τούτων ἀτόμων εἶνε διάφορος, κατὰ δὲ τὰ μέχρι τοῦδε γνωστά τῆς ἐπιστήμης μέσα δὲν δυνάμεθα νὰ ὑπερφορτώσωμεν τὰ ἄτομα ταῦτα, ὥστε νὰ προσθέσωμεν καὶ ἄλλα ἠλεκτρόνια εἰς τὸ ἀπλοῦστερον τὴν σύνθεσιν ἄτομον τοῦ ὕδρογόνου καὶ ὑπερφορτοῦντες αὐτὸ νὰ μετατρέψωμεν τοῦτο εἰς ἄτομον οὐρανίου. Καὶ εἶνε μὲν ἀληθές, ὅτι ἐν τῇ φύσει αὐτομάτως λαμβάνουσι χώραν μεταστοιχειώσεις τῆς ὕλης. Ἀλλ' αὐτὰ σημειοῦνται ἐντός ὀρισμένων ὁρίων, τολῆχιστον κατὰ τὰ μέχρι τοῦδε γνωστά εἰς τὴν ἐπιστήμην. Συμπεραίνοντες ἐπαναλαμβάνομεν, ὅτι ἡ διάφορος σύνθεσις τῶν ἀτόμων τῆς ὕλης καὶ ὁ παρά τούτοις διάφορος ἀτομικὸς ποικίλλων ἀριθμὸς τῶν ἠλεκτρονίων, ἄρα βέ καὶ ἀναλόγως τοῦ ἀριθμοῦ τούτου τῶν ἠλεκτρονίων διάφορος σύνθεσις καὶ τοῦ πυρῆνος, δημιουργεῖ τὴν ἀπ' ἀλλήλων διάκρισιν τῶν ἀπλῶν στοιχείων ἢ σωμάτων.

Ο ΠΥΡΗΝ

Ἄς ἔλθωμεν ἤδη εἰς τὸν πυρῆνα.

Ἐφ' ὅσον οὗτος ἀποτελεῖ τὸ κέντρον, περὶ τὸ ὁποῖον σπρέφονται τὰ ἐν τῇ περιφέρειᾳ τοῦ ἀτόμου ἀδιόρατα ἠλεκτρόνια καὶ ἀντικαταστά τὸν ἐν ἐκάστῳ ἠλιακῷ συστημάτι συγκρατοῦντα διὰ τῆς ἑλξέως αὐτοῦ τὸ ὄλον σύστημα ἡλίου, καθίσταται καὶ ἐκ μόνου τούτου ἀντιληπτόν, ὅτι εἶνε ὀδως ὀγκωδέστερος τῶν ἠλεκτρονίων καὶ ἀποτελεῖ—οἰοεῖ τὸ ὕλικον βᾶθρον τοῦ ἀτόμου¹⁸.

(17) Αὐτόθι σελ. 21.

(18) Κ. Ζέγγελη, Τὰ ἀστάθμητα... σελ. 47. Κατὰ τὸν Fabry ἢ ἐπιτυγνόμενον διὰ τῶν ἀκτίνων φθορὰς ἐπὶ τῶν ἀτόμων, ἀφαιροῦντες ἀπ' αὐτῶν ἠλεκτρονία τινα ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ τῶν στρώματος. Ἐφ' ὅσον ὁμως δὲν προσβάλλομεν τὸ κεντρικὸν μέρος τοῦ ἀτόμου ἤτοι τὸν πυρῆνα αὐτοῦ, ἡ φθορὰ αὕτη εἶνε ἐπιτολαία, καὶ ἡ ἐνέργεια αὕτη τῶν ἀκτίνων ἐπὶ τοῦ ἀτόμου δύναται νὰ παραβληθῇ πρὸς τὴν ἐνέργειαν βλήματος, ὅπερ, προσβάλλον ἕνα ἄνθρωπον, θά ἀφήσει ἀπ' αὐτοῦ τὴν κόμμωσιν ἢ μέρος τι τῶν ἐνδυμάτων του, χωρὶς νὰ τὸν πληγώσῃ (Fabry, ἐνθ' ἄνωκ. σελ. 55-56). Τὸ κεντρικὸν μέρος, ὁ πυρῆν τοῦ ἀτόμου, παρέμεινε ἀναλλοίωτος· δὲν ἐνηργήσαμεν παρὰ ἐπὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ μέρους του. Ἠδυνήθημεν νὰ μεταβάλλωμεν τὴν ἐξωτερικὴν του ὄψιν, ἀλλὰ τὸ ἐσωτερικὸν του παρέμεινε ἀμετάβλητον. Ἐὰν εἶνε τὸν πυρῆνα προσθέσωμεν τὰ ἀπ' αὐτοῦ ἀφαιρηθέντα ἠλεκτρόνια, ἔχομεν πάλιν τὸ αὐτὸ ἄτομον καὶ σῶμα (αὐτόθ. σελ. 48). Ἀκτίνες δέ, δι' ὧν ἐκσπῶνται ἠλεκτρόνια ἐκ τῆς ὕλης, εἶνε κύματα φωτός βραχυτάτα,

περιστροφικὴν κίνησιν. Ἐκ τούτου προκύπτει ῥοπή κινήσει περὶ τὸν ἄξονα αὐτῶν καὶ λόγῳ τοῦ περιστροφόμενου ἠλεκτρικοῦ φορτίου ἀναπτύσσεται καὶ μαγνητικὴ ῥοπή (αὐτ. σ. 39).

(13) Charles Fabry, Physique et Astrophysique, Paris 1935 σελ. 45.

(14) «Υπάγει ὕλη» ἐν «Ἀκτίνες» ἐνθ' ἄνωκ. σελ. 90.

(15) Αὐτόθι.

(16) Κ. Ζέγγελη, Τὰ ἀστάθμητα... σελ. 12.

τό μεγαλύτερον μέρος της μάζης αυτού. Πράγματι ὁ πυρήν «ἀποτελεῖ τὸ ὅλον περίπου της μάζης τοῦ ἀτόμου» (19), τὰ δὲ ηλεκτρόνια εἶνε ἐν σχέσει πρὸς τὴν ὅλην μάζαν τοῦ ἀτόμου ἀπλοῦν παλλοστρημόριον. Οὕτως, ἵνα ὀμιλήσωμεν συγκεκριμένως καὶ διὰ ἐπὶ της ἀπλουστάτης τῶν περιπτώσεων, ἐν τῷ ἀτόμῳ τοῦ ὕδρογόνου, τὸ ὁποῖον, ὡς ἤδη εἴπομεν, εἶνε τὸ ἀπλούστερον κατὰ σύνθεσιν πάντων τῶν ἀτόμων της ὕλης, συνιστάμενον ἐκ τοῦ πρωτονίου καὶ ἑνὸς μόνου ηλεκτρονίου, ἐν τῷ ἀτόμῳ λοιπὸν τούτῳ τὸ μὲν ηλεκτρόνιον καταλαμβάνει τὸ $\frac{1}{1847}$ της ὅλης μάζης αὐτοῦ, τὸ δὲ πρωτόνιον ἢ ἰὸν τὰ $\frac{1846}{1847}$ ταύτης. Ἐπειδὴ δὲ ἡ

μάζα τοῦ ἀτόμου τοῦ ὕδρογόνου εἶνε 1,0078 ἢ τοῦ ἀρνητικοῦ ηλεκτρονίου τοῦ ἀτόμου τούτου εἶνε 0,0005 καὶ ἡ τοῦ πρωτονίου 1,0073 (20). Ἐπὶ συνθετωτέρων δὲ ἀτόμων θὰ ἔχωμεν ὡς βάσιν, ὅτι πάντα τὰ ηλεκτρόνια οἰοῦδήποτε στοιχεῖοι εἶνε κατὰ μέγεθος ἴσα πρὸς ἄλληλα, ὡς ἐκ τούτου δὲ δύναται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ἐν ἀπὸ τὰ κοινὰ στοιχεῖα εἰς ὅλα τὰ ἄτομα της ὕλης (21).

προσβάλλοντα μεταλλικῆς ἐπιφανείας, ἀπὸ τῶν ὁποίων ἐκσπῶνται διὰ της προσβολῆς ταύτης ηλεκτρόνια (Κ. Ζέγγελη, Τὰ ὀστάθμητα... σελ. 16), καθὼς καὶ αἱ ἐπὶ τοῦ Hittorf (1869) ἀνακαλυφθεῖσαι τὸ πρῶτον καθοδικαὶ ἀκτίνες. Αἱ τελευταῖαι αὗται ἀπὸ της καθόδου εἰδικῶν σωλῆνων, ὅπως κενῶν καὶ ὀρισμένον ἔχόντων σήμα (σωλῆν τοῦ Crookes) ἐκπεμπόμεναι κατ' εὐθείαν γραμμὴν συναντῶσιν εἰς τὸ ἀντικρῶνον σημειτὸν τοῦ σωλῆνος τὴν ὕαλον καὶ προκαλοῦσιν ἐκεῖ ἰσχυρὸν φθορισμὸν της ὕαλου. ἦτοι ἀκαριαῖον φασφορισμὸν. Ὁ φθορισμὸς οὗτος ὀφείλεται εἰς σωματίδια φέρουσα ηλεκτρισμὸν ἀρνητικὸν ἦτοι ηλεκτρόνια, τὰ ὁποῖα ἀποσπῶνται ἐκ τῶν ἀτόμων της ὕλης της ὕαλου ("Ἴδε «Ακτίνες» 1938 ἄρθρον ἐν Τεύχει Δ' σελ. 137 καὶ ἐξῆς) θὰ ἔπρεπε νὰ προστεθῆ, ὅτι αἱ καθοδικαὶ ἀκτίνες εἶνε βλήματα καθαρῶς ἀρνητικοῦ ηλεκτρισμοῦ ἢ τῶν ηλεκτρονίων. Ἐάν δὲ ἡ καθοδικὴ δέσμη προσέσῃ οὐχὶ ἐπὶ ὕαλον, ἀλλ' ἐπὶ μεταλλικῆς ἐπιφανείας, λόγῳ τοῦ ἀτομοῦ σωματιόματος τῶν βλημάτων προκαλεῖται ζωηρὰ ἔκλυσις θεομάτιτος καὶ κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον καὶ ἡ ἐκπομπὴ τῶν ἀκτίνων Χ ὀφειλομένη εἰς τὰς ἔσωτερικὰς δονήσεις τῶν ἀτόμων τοῦ μετάλλου, τοῦ οὗτος ἰσχυρῶς σφρηλατομένου (F a b r y ἐνθ' ἄν. σελ. 22-23).

(19) Κ. Ζέγγελη, Τὰ ὀστάθμητα... σελ. 47.

(20) Κ. Ζέγγελη, Τὰ ὀστάθμητα... σελ. 24.

(21) F a b r y ἐνθ' ἄνωκ. σελ. 47-48. Ἐπειδὴ δὲ ἡ μάζα τοῦ ηλεκτρονίου εἶνε ποσότης σταθερά, διὰ τοῦτο αὕτη δὲν ἐπηρεάζεται ὑπὸ της ἐνεργείας ἦτοι τοῦ φορτίου αὐτοῦ (Κ. Ζέγγελη, Τὰ ὀστάθμητα... σελ. 23).

Καὶ ἔχουσι πάντα τὸ αὐτὸ μέγεθος πρὸς τὸ μέγεθος τοῦ ηλεκτρονίου τοῦ ὕδρογόνου, ὅπερ οὕτω θὰ ἠδύνατο νὰ τεθῆ ὡς βάσις καὶ ὡς μέτρον διὰ τὰς διαστάσεις πάντων τῶν ηλεκτρονίων. Οὕτως ἐν οἰωδήποτε ἀτόμῳ ὕλης τὸ πρωτόνιον ἐξισοῦται πρὸς τὸν ἀριθμὸν, ὁ ὁποῖος μᾶς δίδεται, ὅταν ἀφαιρέσωμεν ἀπὸ τὸν ἀριθμὸν τὸν ἐκπροσωποῦντα τὴν ὅλην μάζαν τοῦ ἀτόμου τὸ σύνολον της μάζης τῶν ηλεκτρονίων του. Καὶ τὸ σύνολον της μάζης τῶν ηλεκτρονίων τοῦ ἀτόμου τούτου θὰ ἴσοῦται πρὸς τὸ $\frac{1}{1847}$ της μάζης ἀτόμου ὕδρο-

γόνου λαμβανόμενον τσαίκις, ὅσα εἶνε κατ' ἀριθμὸν τὰ ηλεκτρόνια τοῦ ἀτόμου.

ΠΡΩΤΟΝΙΑ ΚΑΙ ΝΕΤΡΟΝΙΑ

Ὁ πυρήν παντὸς ὀλικοῦ ἀτόμου εἶνε πεφορτισμένος, ὡς ἤδη εἴπομεν, διὰ θετικοῦ ηλεκτρισμοῦ. Ἄλλ' ἐν τῷ ηλεκτρισμῷ, ὡς γνωστὸν, τὰ μὲν ἑτερώνημα (θετικὸς μετὰ ἀρνητικοῦ ηλεκτρισμοῦ) ἔλκονται, τὰ δὲ ὁμώνυμα (θετικὸς μετὰ θετικοῦ ἢ ἀρνητικὸς μετὰ ἀρνητικοῦ) ἀπωθῶνται. Ὡς ἐκ τούτου, ἐάν ὑποτεθῆ, ὅτι δύο ἄτομα ὕλης ἀπογυμνοῦνται ἀπὸ τὰ ηλεκτρόνια αὐτῶν καὶ ἀπαλλάττονται οὕτω παντὸς φορτίου ἀρνητικοῦ ηλεκτρισμοῦ, ὥστε νὰ μείνωσι μόνοι οἱ πυρήνες αὐτῶν, οἱ φέροντες φορτίον θετικοῦ ηλεκτρισμοῦ, θὰ καταστῆ ἀδύνατον νὰ πλησιάσωμεν πρὸς ἀλλήλους τούτους, ὅπως δὲ τούναντιον, ἐπειδὴ ἀμφότεροι φέρουσιν ἠλεκτρισμὸν θετικόν, θὰ ἀπωθῶσιν ἀλλήλους. Πράγματι διεπιστώθη ὑπὸ τοῦ Coulomb, ὅτι ὅταν δύο πυρήνες πλησιάσωσιν εἰς ἀποστάσεις κατωτέρας της διαμέτρου τῶν ἀτόμων, ἀπωθῶνται ἰσχυρῶς. Ἡ ἀπίστος δ' αὕτη μεταξὺ δύο πυρήνων δύναται εἰς βάρος ὑπολογιζομένη νὰ ὑπερβῆ ἕνα τόννον! (22)

Ἄλλ' ἐάν μεταξὺ δύο πυρήνων ἡ πρωτονίων παρατηρηθῆ ἀπόσθισις, μεταξὺ πυρήνος καὶ ηλεκτρονίων ὕφισταται ἔλξις. Παρὰ τὴν ἔλξιν ὁμοῦ ταύτην, ὡς ἤδη εἴπομεν, ὑπάρχουσι μεταξὺ πρωτονίων καὶ ηλεκτρονίων ἀποστάσεις παμμέγισται ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἀδιόρατον σμικρότητα τῶν συστατικῶν τοῦ ἀτόμου. «Τὰ συστατικά τοῦ πυρήνος εὐρίσκονται συσσωρευμένα εἰς φανταστικῶς ἐλάχιστον χῶρον. Εἰς αὐτὰς τὰς πυκνοτάτας στοιχειακὰς μορφὰς της ὕλης, ὡς ὁ λευκόχρυσος ἢ ὁ χρυσός, ὁ πυρήν κατέχει πολλοστρημόριον τι μόνον τοῦ ὅλου κατεχομένου ὑπὸ τοῦ ἀτόμου χῶρου, τεράστιον δὲ σχετικῶς κενὸν τὸν χωρίζει ἀπὸ τὰς ηλεκτρονικὰς ζώνας» (23). Αἱ ἀποστάσεις καὶ τὸ κενὸν αὐτὸ δὲν δη-

(22) Κ. Ζέγγελη, Τὰ ὀστάθμητα... σελ. 62.

(23) Αὐτόθ. σελ. 47-48.

μιουργούνται μόνον ἀπὸ τὴν φυγόκεντρον δύναμιν, ἢ ὅποια προέρχεται ἐκ τῶν περιφορικῶν κινήσεων τῶν ἠλεκτρονίων. Ἐφ' ὅσον, ὡς εἶπομεν, ὁ πυρὴν τοῦ ατόμου ἀποτελεῖ σχεδὸν τὸ σύνολον τῆς μάζης αὐτοῦ, ἐάν ὀλόκληρος ὁ πυρὴν οὗτος ἦτο πεφορτισμένος ἀπὸ θετικῶν ἠλεκτρισμῶν, τὰ ἠλεκτρόνια θὰ ἀπερροφῶντο ἀμέσως ὑπ' αὐτοῦ καὶ οὐδὲν κενὸν θὰ ὑφίστατο ἐν τῷ ἀτόμῳ. Ἐκ τούτου δυνάμεθα νὰ εἰκάσωμεν, ὅτι οὐχὶ ὀλόκληρος ὁ πυρὴν εἶνε πεφορτισμένος διὰ θετικοῦ ἠλεκτρισμοῦ. Πρέπει νὰ ὑπάρχωσιν ἐν τῷ πυρὴνι καὶ μονάδες ὕλικαί, μὴ φέρουσαι ἠλεκτρισμῶν, ἀλλ' εἰς κατάστασιν οὐδετέραν διατελοῦσαι.

Πράγματι μετὰ παρατηρήσεις τινὰς τοῦ ζεύγους Joliot—Curie ἐπὶ ἰδιαζούσης τινὸς ἀκτινοβολίας, ἢ ὅποια ἔπρεπε νὰ ὀφείλεται εἰς μονάδας οὐδετέρας καὶ μὴ πεφορτισμένας δι' ἠλεκτρισμοῦ, ὁ Heisenberg διετύπωσε τὴν γνώμην, ὅτι ὁ πυρὴν τοῦ ατόμου ἀποτελεῖται καὶ ἐκ τῶν λεγομένων οὐδετερονίων ἢ νετρονίων. Ὁ C. D. Anderson ἐξ ἄλλου παρατήρησεν ἐν ἔτει 1932, ὅτι μερικοὶ πυρῆνες ατόμων, συνεπεία τῆς κοσμικῆς ἀκτινοβολίας, διασπῶνται εἰς ἀπλουστεράς μονάδας, μεταξὺ τῶν ὁποίων τινὲς φέρουσι θετικὸν φορτίον καὶ

αἱ μάζαι αὐτῶν εἶνε ἀνάλογοι πρὸς τὰς μάζας τῶν ἠλεκτρονίων. Αἱ νέαι αὗται μονάδες ὀνομάσθησαν ποζιτρόνια ἢ θετικὰ ἠλεκτρόνια⁽²⁴⁾. Μετὰ τὴν ἀνακάλυψιν ταύτην κατέληξαν εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι ὁ πυρὴν ἀποτελεῖται ἀπὸ πρωτόνια καὶ νετρόνια. Διεπιστώθη δ' ἐπὶ πλέον, ὅτι διὰ διεγέρσεως τοῦ πυρῆνος τοῦ ατόμου δύναται ἐν πρωτόνιον νὰ μεταβληθῆ εἰς νετρόνιον, ὅποτε ἐμφανίζεται ἔξω τοῦ πυρῆνος ἓν θετικὸν ἠλεκτρόνιον ἢ ποζιτρόνιον. Βραδύτερον πῶς ὁ Fermi ἐσημείωσεν ἐν τῷ ἀτόμῳ καὶ τὴν ἐμφάνισιν ἀνηλεκτρίστου τινὸς μονάδος ἐλαχίστης μάζης, ὅποια ἀποτελεῖται ἐκ τῆς ἐνώσεως ἐνὸς φορτίου θετικοῦ καὶ ἐνὸς ἀρνητικοῦ, καὶ τὰς νέας ταύτας μονάδας ἐκάλεσε νετρονία⁽²⁵⁾.

Οὗτ' δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν, ὅτι τὰ μέχρι τοῦδε πειραματικῶς βεβαιωθέντα στοιχειώδη συστατικά τοῦ ὕλικου ατόμου εἶνε τὸ ἠλεκτρόνιον, τὸ πρωτόνιον, τὸ ποζιτρόνιον, τὸ οὐδετερόνιον καὶ τὸ μὴ πλήρως ἀποδεδειγμένον νετρονίον⁽²⁶⁾.

Π. Τ.

(24) Ἄρθρον «Ἀκίωνα» ἐνθ' ἄν. σελ. 91.

(25) Κ. Ζεγγελη, Τὰ ἀστάθμ... σελ. 49, 51.

(26) «Ἀκτίνες» ἐνθ' ἄνωτ.

ΜΗΝ ΤΑΡΑΧΤΗΣ!

Ἄς σὲ κλαδεύῃ τὸ σκληρὸ τῶν θλίψεων κλαδευτήρι.
Εἶσαι τὸ κλῆμα πὸν ἄφυλλο τὸν κλαδευτὴ προσμένει,
γιὰ ν' ἀποχτήσῃ νέους χυμούς καὶ νέα βλαστάρια τρυφερά,
γεμάτα ζωῆ, πὸν θὰ τὰ δῆς τὸν Τρυγητὴ—Θεοῦ χαρά!
ν' ἀγγίζον χάμω ἀπ' τὸν καρπὸ στὴ γῆ τὴ δουλεμένη.

Μέσ' στὸ καμίνι ἄς καίγεται τῶν πόνων ἡ ψυχὴ σου.
Ἐσὺ 'σαι τ' ἄξιο μέταλλο καὶ τ' ἀκριβὸ χουσαφι,
π' ὅσο τὸ καίνε στὴ φωτιά, τόσο κι' ἀστράφτει πιο πολὺ,
πὸν λές πὼς ἦπτε χρώματα καὶ φῶς ἀπ' τὴν ἀνατολή,
κι' ἢ λές πὼς κάποιο μέσα του λαμπρὸν ἀστὲρι ἔταφῃ.

Μὴν ταραχτῆς ἂν σὲ χτυποῦν οἱ συμφορὲς κι' οἱ πόνοι.
Ὁ Κύριος εἶν' ὁ κλαδευτὴς κι' ὁ πάνσοφος τεχνίτης,
πὸν παίρνοντιὰς σου τὴν ψυχὴ στὰ χέρια Του τὰ πατριά,
θὰ τὴν σμιλέψῃ πὸν θὰ δῆς νὰ λάμψουν κάλλη μαγικά
καὶ θὰ τὴν ντύσῃ στὴ χρυσοῦ, τὴν πιο λαμπρὴ στολὴ τῆς.

Γ. ΒΕΡΙΤΗΣ

ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ

(ΔΙΗΓΗΜΑ)

Ἀπὸ τῆ Φυλακῆ, μόλις βγῆκε, ἔτρεξε στὸ σταθμὸ τοῦ τραίνου. Περιμένοντας τὸ συρμὸ πού θὰ τὸν μετέφερε στὴν πρωτεύουσα, ξεμάκρυνε λίγο, ὡς ἓνα ἐρημικὸ ὄψωμα, κι' ἐκεῖ παρακολούθησε μὲ μιὰ παράξενη ἔκστασι τὴν τελετὴ τοῦ ἐρχομοῦ τῆς νύχτας, τῆς νύχτας, πού ἄλλοτε, πρὶν κλεισθῆ στῆς φυλακῆς τὸ κελλί, ἦταν γι' αὐτὸν ἓνας ὀλόκληρος κόσμος.

Νῦναι, γιὰ πολλοὺς ἀνθρώπους, ἓναν ἄλλο κόσμο ἢ νύχτα. Γιατί δὲν εἶναι ἓνας ὁ κόσμος. Ἐξω ἀπ' τὴ ζωὴ τῆ φτωχῆ πού, μὲ τὸ φῶς τῆς ἡμέρας, δείχνει κάθε της λεπτομέρεια, κάθε της ζεφτίδι καὶ γάλασμα, μόλις βραδυάσῃ ζωντανεύει ὁ κόσμος τῆς νύχτας. Λουσιμένος σὲ φῶτα, ὠμορφιά καὶ λοῦσο, φαίνεται πάντα ἑλκυστικὸς, γιατί μάγια τὸν ντύνουν μέσα σὲ πέπλα. Μόνο πού πρέπει νὰ κρυφτῆ καὶ νὰ χαθῆ πρὶν ἔλθῃ ἢ μέρα. Ἀλλοίμονο ἂν δῆ κανεὶς μὲ τὸ φῶς τῆς τὸν κόσμο τῆς νύχτας! Δὲν θὰ βρῆ παρὰ σιτισμένα, θλιβερά κουρέλια στὸν τόπο ἐνὸς ὄνειρου....

Στὴν κορυφὴ τοῦ μικροῦ λόφου ἀνεβασιμένος ὁ Ρούλης, τριγυρισμένος ἀπὸ χωράφια, δὲν ἔβλεπε στὴν πραγματικότητα τίποτε ἀπ' τὴ φανταστικὴ αὐτὴ μαγεία τοῦ κόσμου τῆς νύχτας. Ἀνάσκινε θμως τῆ δροσιά τοῦ σκοταδιοῦ του κι' ἢ δίψα πού ἐνοιώθε, τόσοσ καιρὸ, φυλακισμένος, γιὰ τὴ ζωὴ τοῦ γλεντιοῦ, ἦταν τόσο δυνατὴ, ὥστε νόμιζε πῶς τὰ μάτια του θάμπωναν ἀπὸ φωτεινὰ ποτάμια πού ἀλλάκωναν τὸν ὀρίζοντα, ἀπὸ μεγάλες φωτεινὲς ἐπιγραφὰς καὶ πολύχρωμα λαμπιόνια. Τὰ κέντρα τῆς νύχτας, τῆς μεγάλης ζωῆς, τὸν ἐκαλοῦσαν λὲς ἀπὸ μακρὰ....

*

Παραξενεύτηκε βλέποντας τὴν πολεμικὴ ὄψι τῆς πρωτεύουσας. Ἦταν, ἀκόμα, ἐποχὴ πολέμου—ὄλοι οἱ φυλακισμένοι εἶχαν παρακολούθησι ἀπ' τὴς ἐφημερίδες πού ὄλεσι τις λεπτομέρειες τὴν ἀναστάσις πού ὁ πόλεμος εἶχε φέρει στῆ ζωὴ τῆς Ἀθήνας. Μὰ ἄλλο νὰ φαντάζεσαι, κι' ἄλλο νὰ ἴδῃς.

Δὲν βρῆκε ταξί κι' ἀναγκάστηκε νὰ κραμαστῆ σ' ἓνα βαρυφορτωμένο τράμι. Ὅλοένα ὁ νοῦς του πατοῦσε—ἦταν κίνδυνος νὰ ξεχαστῆ καὶ ν' ἀφήσῃ τὸ στήριγμα πού κρατοῦσε. Μὰ δὲν μπορούσε νὰ ἡσυχάσῃ. Ἐέρεις τί θὰ πῆ γ' ἀφήσῃς τὸ σπίτι σου καὶ μαζί του ν' ἀρνηθῆς ἓναν ὀλόκληρο κόσμο, τὸν κόσμο πού δημιουργεῖ ἢ ἀνάσα τῆς ἀγάπης τοῦ πατέρα, τῆς μητέρας, τῶν ἀδερφῶν καὶ τὸν ἀσφαλίζει ἐκεῖνος ὁ παληὸς ἀλλὰ σίγουρος ἠθικὸς νόμος; Ὑστερα νάρθῃς ἐδῶ, στὴν πρωτεύουσα, ἀπὸ δίψα πρὸς τὴ «μεγάλῃ ζωῇ», καὶ ξάφνου νὰ σὲ ἀρπάξουν ἀπὸ ἐκεῖ πρὶν καλὰ-καλὰ νοιώσῃς πῶς, γιὰ νὰ βρεθῆς στῆ φυλακῆ; Ἐ, λοιπόν, ἂν ὕστερ' ἀπὸ δυὸ χρόνια σοῦ ἀφήσουν πάλι μπροστά σου τὸ δρόμο ἀνοιχτό, τότε, τρέχεις, τρέχεις μ' ὄλη σου τὴ δύναμι... Ἔτσι αἰσθανόταν τώρα κι' ὁ Ρούλης. Κάτι μέσα του τὸν ἔσπρωχνε νὰ τρέχῃ. Κι' ἡσύχαζε μόνο ὅταν, τὸ τραῖνο προτῆτερα, τὸ τράμι τώρα, κυλοῦσαν μ' ὄλον τὸν ἐπιβλητικὸ τους θόρυβο σκίζοντας τὴν ἀτμόσφαιρα. Οἱ δυὸ λουρίδες της, δεξιὰ κι' ἀριστερά, ἀνέμιζαν καὶ φτεροκοποῦσαν πάνω στὰ πλευρά του.

Τί νὰ πρωτοσκεφτῆ, Θεέ μου, ποιὰ εὐχάριστη σκέψι νὰ πρωταγγίξῃ! Στὸ σπίτι τῆς κυρίας Μαργαρίτας, τῆς σπιτονοικοκυρᾶς, εἶχε τὰ πράγματά του. Τοῦ εἶχε γράψει πῶς μόλις τὸ διαμέρισμά του νοικιάστηκε, ἀποθήκεψε τὰ ἐπιπλά του στὸ δωματιάκι πού κρατοῦσε ἢ Λουίζα. Ἀλήθεια, σὲ ποιὰ φυλακῆ νὰ βρισκόταν, ἀρὰ γε, αὐτὴ ἢ ψυχῆ, ἢ συντροφιά τοῦ σοῦ ἐδῶλοῦ τοῦ κατηγορουμένου;—Μὰ ἄς εἶναι, τί θέλει τώρα καὶ τὰ συλλογίζεται αὐτά; Τώρα τὸν περιμένει πάλι ἢ ζωὴ, ἢ ζωὴ ἢ γεμάτη χαρὰ, ἢ μεγάλη ζωὴ... Τὸ καλὸ του σιόκιν θὰ τὸ βρῆ βέβαια στῆ ντουλάπα του περιποιημένο—ἢ κυρία Μαργαρίτα ἦταν πάντα τῆς προσεκτικῆ καὶ πληρωνόταν ἄλλωστε καλὰ.

Θὰ πήγαινε πρῶτα στὸ λουτρό. Ἀμέσως ὕστερα σὸ κουρεῖο—μαλλιά, ξύρισμα, ὄλεσι τις ποιμάδες γιὰ τὸ ξεραμένο του δέρμα.

μανικὸρ, γιὰ νὰ ξαναῖδῃ πάλι λίγη γυαλάδα στὰ ταιλαιπωρημένα του δάκτυλα. Καὶ κατόπιν στὸ σπίτι; "ὦ τί χαρὰ! Ἡ μαντάμ θὰ τρέξῃ νὰ φωνάξῃ ἄλλους τοὺς φίλους, τ' ἀγόρια καὶ τὰ κορίτσια τῆς πανσιόν! Φωνή, κακό, θὰ τοῦ μιλοῦν, θὰ τὸν τραβοῦν, θὰ τοῦ φωνάζουν. Γέλιο, θόρυθος, ἐκείνος ὁ χαρούμενος θόρυθος ποὺ σὲ κάνει ἐπὶ τέλους νὰ μὴν ἀκοῦς τὴν ἀμείλικτη φωνὴ πού ἀδιόκοπα μιλάει μέσα στὰ σωθικά σου.

—Ναί, ναί. Σταθῆτε παιδιά. Μὲ τρελάναντε, θὰ λέῃ αὐτός—κι' ἄς παρακαλάῃ νὰ μὴ σταματήσῃ ποτέ ἡ χαρούμενη αὐτὴ φασαρία. Λοιπὸν ποῦ θὰ πάμε ἀπόψε; Ντάνσιγκ, βαριετέ!...

*

Ἡ καὶ μὲν ἡ μαντάμ! Τὸν ὑποδέχτηκε σὰν νὰ τᾶχε χαμένα. Ἔχει κάπως ἀδυνατίσει, καὶ ἦταν καὶ χωρὶς τὰ λουσά της. Κρατοῦσε ἀκόμη στὰ χέρια κάτι χόρτα πού καθάριζε—ἡ μαντάμ νὰ παστρεύῃ χόρτα! Κι' ἦταν σὰν κλαμμένη, σὰν δαρμένη. Θὰ συγκινήθηκε πού τὸν εἶδε, ὅστερ' ἀπὸ τόσον καιρό. "Ε, σὲ λίγο, ποῦ θὰ φώναζε τὰ παιδιά, θὰ γινόταν τὸ μεγάλο πανηγύρι... Στὸ δωματιάκι πού βρῆκε τὰ πράγματά του, ἡ καρδιά του χτύπησε δυνατὰ. Φρεσκοζυρισμένος, μὲ μαλλιά πού λάμπουν ἀπ' τὴ μπριγιαντίνη, ἔνοιωσε μὲ ἀφάνταστη ἡδονὴ τὸ λευκὸ μετάξι τοῦ πουκάμισου πάνω στὸ δέρμα του. Δυὸ χρόνια κλεισμένος στὸ κελλὶ τῆς φυλακῆς, τὴν περίμενε αὐτὴ τῆ στιγμή. Καὶ νὰ ποῦ ἦλθε: Τὰ μετάξια τὸν ἔντυσαν μέσα στὴ γοητεία τους καὶ μ' ἀναμιμένο τὸ λαμπιόνι τῆς ντουλάπας καμάρωσε στὸν καθρέφτη τὶς ἀστραπὲς τους στὶς πτυχές πού προκαλοῦσε κάθε του κίνησι.

Μ' ἓνα αἰσθημα ξεχειλίσματος χαρᾶς, ἐκάρφωσε στὴ γραβόα του μιὰ μαργαριταρένια καρφίτσα κι' ἐπέρασε στὸ δάχτυλό του ἓνα καλὸ δαχτυλίδι. Ἡ γυαλάδα τῶν νυχθῶν δυνάμωσε ἀπ' τὴ λάμψι του.

Κι' ἐβγήκε. Προχώρησε στὰ δάκτυλα. "Ἦθελε νὰ προβάλλῃ μὲ μιὰς, μὲ τὴν παληὰ του ἐμφάνισι, στὸ κάδρο τῆς πόρτας τοῦ σαλονιοῦ. Τώρα θὰ ἰδῆς τί θὰ γίνῃ, σκεπτόταν, καὶ χίλια στόματα γελοῦσαν μέσα του, σὰν νὰ γελοῦσαν ἔλα του τὰ σωθικά. Ἄλλὰ εἶδε τὴ τζαμόπορτα κλεισμένη

καὶ σκοτεινὴ. Πῆγε κοντά, τὴν ἀνοίξε, ἀναψε τὸ φῶς. Τὰ ἐπιπλα τραβηγμένα στὶς ἄκρες. Τρία κρεβάτια μέσ' στὴ μέση. Μιὰ κρυάδα, μιὰ σιωπὴ, σκοτάδι, ἦταν χυμένα σ' ὅλο τὸ σπίτι.

Πῆγε στὸ διαμέρισμα τῆς κυρίας Μαργαρίτας. Πῶς ξαφνιαστικὴ πού τὸν εἶδε ἔτσι στολισμένο! Ἄλλὰ φαίνεται πῶς κάτι θάχῃ πάθει. Γιατί τὸν ρώτησε:

—Μπα! Μὰ ποῦ θὰ πάτε;

Ποῦ θὰ πάχῃ! Ἄκοῦς ἐκεῖ! Τί, μήπως δὲν εἶν' ἀνοιχτὸς ὁλος ὁ κόσμος τῆς νύχτας;

—Τὸ σαλόνι, βλέπω, ἔγινε κι' αὐτὸ κρεβατοκάμαρα. Μὰ γιατί ἔτσι, κυρὰ Μαργαρίτα; Χάθηκαν τὰ δωμάτια; τῆς εἶπε μὲ αὐστηρὸ τόνο. Καὶ ὅστερα: Καὶ τὰ παιδιά ποῦ μαζεύονται τώρα; Σίγουρα θάναι στὸ σαλονάκι τοῦ Λώρη.

—Τὰ παιδιά; Ποιά παιδιά; "Α, ὁ Λώρη! Πᾶνε τώρα αὐτὰ, κύριε Ρούλη. Τώρα κυττάμε τὸ καθημερινό μας. "Ολοι μου οἱ ἔνοικοι ἔφυγαν. Ἄλλοι πῆγαν στρατιῶτες, ἄλλοι στὶς ἐπαρχίες τους. Ἐκεῖ, κοντὰ στὸ χωράφι, βρίσκει κανεὶς περισσότερα πράγματα γιὰ τροφή. Θὰ πῆγαίνα κι' ἐγὼ στὴς κόρες μου τῆς Λίλης, ἀλλὰ μένω γιὰ νὰ προσέχω τὸ σπίτι.

—Μὰ καλά. κανένας δὲν ἔμειν' ἐδῶ; "Ολοι ἔφυγαν;

—"Ολοι, ὄλοι. Ὁ πόλεμος, βλέπετε.....

Ναί, ἔτσι ἦταν. Ἐπρεπε νὰ τὸ περίμενε. Ὁ πόλεμος... Μὰ ἔλα, ποῦ ἡ δίψα του γιὰ τὴ ζωὴ τὸν ἔκανε νὰ ἐλπίζῃ, ὅτι τόσα χρόνια ὄνειρευόταν μέσα στὴ φυλακὴ.

Χωρὶς νὰ πῆ τίποτ' ἄλλο ὁ Ρούλης γύρισε πίσω καὶ κατέβηκε τὴ σκάλα. Θὰ γύριση στὰ κέντρα, θὰ βρῆ φίλους. Δὲ χάθηκε ὁ κόσμος. Κι' ἦταν κατάλληλη ἡ ὥρα, γιατί ὥστόσο εἶχε νυχτώσει γιὰ καλά.

Μὰ..., ἐδῶ εἶναι σὰν νὰ βρέθηκε μὲ μιὰς στὴν καρδιά ἐρημου δάσους. Πηχτὸ σκοτάδι: ἔξω, δίχως φῶτα. Κάμποσες σκιὲς πού βαδίζουν δίχως νὰ μιλοῦν. Μόνον ἓνα τράμ γλυστρᾶ σιγά, τυλιγμένο σὲ ἀνάερους πέπλους ἀπὸ θαμπὸ γαλάζιο φῶς. Μοιάζει σὰν ὑπνοβάτης, σὰν φάντασμα.

Αἰσθάνεται ἀσφυξία. Προχωρεῖ πρὸς τοὺς μεγάλους δρόμους, πρὸς τὶς πλατείες, νὰ ἰδῇ φῶς. Ἡ ἐρημιὰ του παρουσιάζεται κα-

ταθλιπτικώτερη, καθώς ἀκούει τὰ βήματά του σὸ πεζοδρόμι.

Ἀναζητεῖ ἓνα κέντρο. Ἔ, ἐκεῖ θ' ἀνασάνη. Ἐχει τόσες ἀναμνήσεις συνδέσει μὲ τὸ κέντρο αὐτό...

Μὰ κι' ἐδῶ εἶναι σκοτάδι. Πάει κοντά, κάνει βόλτες ἀπ' ἔξω κι' ἀκουμπᾷ μὲ τὴν παλάμη τῆς κλειστῆς πόρτες. Ναι, εἶναι κλειστῆς καὶ κλειδωμένες.

Ἐπῆγε κι' ἄλλοῦ. Μὰ παντοῦ τὰ ἴδια. Ἀπέξω ἀπὸ ἴνα κινήματογράφου στάθηκε λίγο, κύταξε μ' ὀλάνοιχτα μάτια τὴ νυσταχημένη ὄψη τοῦ προθαλάμου του. Χωρὶς ἔξωτερικά φῶτα καὶ χωρὶς πελάτες, φωτισμένος μόνον ἀπὸ δυὸ σκεπασμένα χρωματιστὰ λαμπιόνια. Καὶ τὰ δυὸ κορίτσια, στὰ δυὸ γκισὲ δεξιὰ κι' ἀριστερά, τοῦ φάνταξαν, ἔτσι καθὼς ἔστεκαν ἀκίνητα κι' ἄφωνα, σὰν δυὸ ἀνιγματοειδῆ μοῖρες σὲ Σαίξπηρεῖα τραγωδία.

Ἀποφάσισε νὰ ξεπέσει σὲ κανένα μπάρ—ἐκεῖ ἴσως θαῦρισκε καὶ γνωστούς. Ἐπῆγε κι' εὗρηκε καὶ ἓνα φίλο. Τὸ κατάστημα ὅμως δὲν εἶχε παρὰ λεμονάδα. Ἄς εἶναι. Ἐκάθησε νὰ τὰ ποῦνε. Καθὼς ἐδολεούταν σὲ μιὰ πολυθρόνα, ἀπέναντι σὸ συνομιλητὴ του—κι' ἦταν διαλεχτὸ κεφάλι ὁ Νίκος Λάκρης—ἔνοιωσε πάλι κάποια χαρά: Ἐκτὸς ἀπ' τὸ γλέντι, ἢ διανόησι ἦσαν τὸ ἄλλο του πάθος. Ἦθελε νὰ μάθῃ τί εἶχαν κάμει οἱ φίλοι του στὰ γράμματα, τί βιβλία ἐδημοσίευσαν, τί γίνονται οἱ συντροφιές, τὰ περιοδικὰ τους, ἢ καλλιτεχνικὴ κίνησις.

—Λοιπὸν, Νίκο, αὐτὴ ἢ περίοδος τῆς φυλακῆς πού πέρασα—καὶ σὺ εἶσαι ἀπὸ κείνους πού ξέρουν πῶς ἢ φυλάκισις μου δὲν ὀφείλεται μόνον στὴν ὑπόθεσι μου μὲ τὴ Λουίζα, ἀλλὰ καὶ σὲ λόγους πού θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ τοὺς πῇ κι' ἰδεολογικούς, μιὰ πού σχετίζονται μὲ πεποιθήσεις γιὰ ἓναν ὀρισμένο τρόπο ζωῆς—λοιπὸν ἢ φυλάκισις μου μ' ἔχει ἐξαιρετικὰ πλουτίσει. Βιάζομαι νὰ γράψω. Πρῶτα-πρῶτα ἔχω ἀνάγκη νὰ φέρω στὴ δημοσιότητα μιὰ σειρά ἄρθρων, γιὰ νὰ δώσω διέξοδο σὸ κατὰστάλαγμα τῆς συλλογῆς τόσο καιροῦ, πού φωνάζει μέσα μου. Κι' ὅταν ἤσυχάσω ἀπ' αὐτό, θὰ δοθῶ μὲ ἡσυχία στὴν Τέχνη. Πῶς πάει, ἀλήθεια, τὸ περιοδικό μας; Δὲν μὲ θυμῆθηκε, βλέπεις, κανένας σας στὴ φυ-

λακὴ...

Ὁ Νίκος δὲν μιλοῦσε.

Μὰ τί ἔπαθαν ὅλοι τους; ἀπόρησε ἀπὸ μέσα του, ὁ Ρούλης.

Κι' ἐπέμεινε:

—Λοιπὸν; Τὸ περιοδικό;

Ὁ Νίκος ἔπαιξε μὲ τὸ ποτήρι του.

—Ἔ, σταμάτησε, εἶπε.

—Σταμάτησε;

—Ἐμ...

Κύτταξε, συλλογίσθηκε ὁ Ρούλης, μόλις ἔλειψε ἢ συνεργασία μου, τὸ κλείσαν τὸ περιοδικό.

—Ποιὸς ἔχει τώρα κέφι γιὰ θεωρίες! συνεπλήρωσε ὁ Νίκος. Δὲν πῆρες χαμπάρι πῶς ὁ πόλεμος, ἢ πραγματικότης ἢ ἀδυσώπητη, ἐπῆρε ὅλες μας τὶς φαντασιές καὶ τὶς ἰδέες, τὰ χάρτινα ἔργα μας πού τόσο τὰ καμαρώνουμε, τᾶσκισε σὲ χίλια κομμάτια κι' ὕστερα τὰ σκόρπισε στοὺς τέσσαρες ἀνέμους! Ἄς τα! Εἶχαμε τάξει στὸν κόσμο, ἔμεις οἱ διανοούμενοι, ἓνα χρυσὸν αἰῶνα καὶ δὲ βγήκε οὔτε μπακιρένιος, παρὰ χάρτινος... —Τώρα ὅλη τὴν ἡμέρα κυτᾶζω νὰ μάθω σὲ ποιὸ ἐστιατόριο θὰ φάω τὸ μεσημέρι, μὲ κάποια ντροπὴ μάλιστα, τὴν ντροπὴ τοῦ χαρμοσφᾶ, πού τρώει χωρὶς νὰ συμβάλλῃ καθόλου σὸ στρώσιμο τοῦ τραπέζιου. Αὐτὴ εἶναι ἢ μοναδικὴ μας ἀπασχόλησις. Καὶ ὅλα τ' ἄλλα πού λέγαμε ἔμεις μὲ τὰ παχειὰ λόγια, ἔμεις τὰ δῆθεν ἔξυπνα μυαλά πού ἐκοροιδεῖαμε τοὺς πατεράδες μας γιὰτί δὲν ἀνέβαιναν, σὰν κι' ἐμᾶς, στὰ σύννεφα τῆς «νέας διανόησης» πού δὲν τὴν καταλάβαιναν—δηλαδὴ ὑποτίθεται πῶς ἔμεις τὴν καταλαβαίναμε... Μὰ θὰ σὲ παρακαλέσω, φίλε μου, νὰ μὲ συμπαθήσης, πού θὰ πάω νὰ κοιμηθῶ...

—Ναι, ναι, ἀπάντησε. Ἄλλωστε βλέπω πού ἀδειάζει καὶ τὸ κατάστημα. Θὰ φύγω κι' ἐγώ. Τί κρίμα, πού ἤλιψα ἓνα καλὸ ξενύχτι σὰν καὶ πρὶν... Τὸ ξέρεις; Δυὸ ὀλόκληρα χρόνια τὸ περιμένα τὸ ξενύχτι αὐτό, τὸ πρῶτο γλέντι ὕστερ' ἀπὸ τὴν ἐλευθέρωσι μου ἀπ' τὴ φυλακὴ. Καὶ νὰ τώρα πού ἤλθε τὸ γλέντι αὐτό. Μιὰ λεμονάδα, μ' ἓνα φίλο πού δὲ βλέπει τὴν ὥρα πότε νὰ πάῃ νὰ κοιμηθῇ μὴν τύχη καὶ τὸν προλάβουν οἱ κότες. Ἄντε παιδί μου νὰ κοιμηθῆς σὰν φρόνιμο παιδί. Ὅσο γιὰ μένα...

Ἄμ κι' ἐγὼ θὰ φύγω. Μπορῶ νὰ κάνω ἄλλοιῶς, μὰ καὶ κλείνει τὸ μαγαζί; Γλέντι νὰ σοῦ πετύχη!

Μόνος τώρα στὸ δρόμο, ὁ Ρούλης, ἐνοιῶθε πολὺ βαρεῖά τῇ μοναξιά. Γιὰ ὕπνο, οὔτε τὸ σκεπτόταν καθόλου. Καί, μὴν ἔχοντας τί νὰ κάμῃ, ἐπῆγε σ' ἕνα πάρκο κι' ἀκούμπησε ὄλο τὸ λούσο τῆς φορεσιάς του σ' ἕνα ταπεινὸ παγκάκι. Ἐκεῖ τὸν εὗρήκε τὸ πρῶτ.

*

Ἡ Ἀθήνα τώρα, μὲ τὴν ἀρχὴ τῆς ἡμέρας, συνέχιζε τῇ ζωῇ της. Ὁ Ρούλης ποῦ δὲν εἶχε φάει ἀπὸ βραδύς τίποτε, ζήτησε κάπου νὰ πιῇ ἕνα γάλα. Ἀλλὰ δὲν ὑπῆρχε—κι' ἄλλωστε τὰ περισσότερα μαγαζιά ἦταν ἀκίμη κλειστά. Καθὼς τριγύριζε, ἔτυχε νὰ παράσῃ ἔξω ἀπ' τὸν ἀνοικτὸ πυλῶνα μᾶς ἐκκλησιάς. Ἔτσι ὀρθάνοιχτος ποῦ ἦταν, σὰν νὰ τοῦ φώναζε νὰ μπῆ μέσα. Ἦταν ἡ πρώτη πρόσκλησις. Ὡς τώρα ὄλα τὸν ἐδιωχναν. Γιὰ πρώτη φορὰ σὰν κάτι νὰ τὸν ἐφώναζε στοργικά. Ἔτσι, χωρὶς κι' ὁ ἴδιος νὰ πολυσκεπτῇ γιατί, ἀκολούθησε δυὸ ἄλλους κι' ἐμπῆκε στὴν ἐκκλησία.

Ἀλήθεια! Πόσα χρόνια εἶχε νὰ μπῆ σ' ἕναν τέτοιο κόσμο! Τοῦ φάνηκε πὼς ἐμπαινε πάλι στὴν Ὑπαπαντῆ, στὴν Καλαμάτα. Σὰν νὰ γινε πάλι παιδί. Μαθητῆς στὸ Κατηχητικὸ. Νά, ἐδῶ στὸ προσκυνητάρι ποῦ τώρα ἀναθε τὸ κεράκι του, σ' αὐτὸ τὸ προσκυνητάρι δίπλα δὲν τὸν ἐτοποθετοῦσε ὁ γερο-πατέρας; Ἐκεῖ παραπίσω δὲν ἦταν ὁ πάγκος ποῦ ἔκαθόταν στὸ μάθημα τοῦ Κατηχητικοῦ; Ἐδῶ, ἀπ' αὐτὸν ἐδῶ τὸν ἄμβωνα, δὲν ἄκουσε τὸ κήρυγμα, κήρυγμα ποῦ τὸν εἶχε κάμει νὰ πάρῃ τόσες καλὲς ἀποφάσεις γιὰ τῇ ζωῇ του «ἅμα μεγαλώσῃ»;...

Ναί, σὰν τὴν Ὑπαπαντῆ στὴν Καλαμάτα. Καὶ ὅμως ὄχι, δὲν εἶναι τὸ ἴδιο. Τώρα ὄλα ἄλλαξαν. Δηλαδή ἄλλαξε ὁ ἴδιος, γιατί αὐτὰ ἐδῶ, ἡ ἐκκλησία, μένει πάντα ἡ ἴδια. Γιὰ δὲς, ἀλήθεια, πόσο τὸ πέρασμα τῶν χρόνων—καὶ τί χρόνων—τὴν ἄφησαν ἀνέγγιχτη; Σὰν πρῶτα, σὰν τότε, σὰν πάντοτε, τὸν περιμένει καὶ μαζί τῆς ὄλοι ἐκείνοι ποῦ τὸν εἶχαν φέρει ὡς ἐδῶ.

Ναί, μὰ τώρα ὄλα πέρασαν πιά γι' αὐτόν. Πᾶνε αὐτά! Τὰ περασμένα, περασμένα γιὰ πάντα! Μὲ τὸν πατέρα καὶ μ' ὄλο τὸ σπίτι του εἶχε τσακωθῆ, ἀφοῦ ἐδῶ καὶ τόσα χρόνια τοὺς ἄφησε γιὰ νὰ ζήσῃ ἐλεύθερος. Ἀπ' τὸν καιρὸ τῆς φυλακῆς μάλιστα δὲν τοὺς ἔγραφε οὔτε γράμμα. Οὔτε τότε δὲν ἤθελε νὰ τὸ ρίξῃ κάτω. Δὲν ἤθελε καμμιὰ γέφυρα μὲ τὸ παρελθόν. Ζωὴ ἐλεύθερη, γλέντι καὶ διανόησι ἀνώτερη τοῦ καλλιτέχνη, ὅπως αὐτὸς τοῦλάχιστον τὸν ἐφανταζόταν. Καὶ τώρα αὐτὴ ἡ ἐλεύθερη ζωὴ τὸν ὠδήγησε στὴ φυλακῆ, τὸ γλέντι ἦταν ἡ χθεσινὴ λεμονάδα καὶ ἡ τέχνη....—κόντεψε νὰ τὸν ποῦν τρελλὸ ποῦ τὴν θυμόταν ἀκόμη... Ἔτσι τώρα ἦταν ὀλομόναχος μέσα σὲ ἀδιάφορους ξένους ἀνθρώπους. Ἴσως αὐριο θὰ τοῦ πετοῦσαν κατὰμουτρα καὶ τὸ ὅτι ἦταν ἕνας κατὰδικος!

Ἀσφυξία ἀληθινὴ ἐνοιῶθε. Μὰ δὲν ἦταν ζωὴ αὐτῇ. Καλύτερα στὴ φυλακῆ! Οὐ, πόσο καλύτερες ἦταν οἱ μέρες ποῦ πέρασε ἐκεῖ. Ἐνῶ τώρα ζῆ σὲ μιὰ Κόλασι. Ἄν ἦταν ἔτσι, καλύτερα νὰ ξαναγύριζε πίσω ἀπ' τοὺς ψηλοὺς τοίχους!...

Ἦταν λοιπὸν χαμένος. Ἐρημος. Σὰν τὸν ἄσωτο γυιὸ τῆς παραβολῆς. Ἀπ' τὴν πρώτη στιγμὴ ποῦ πέρασε τὸ κατῶφλι τῆς ἐκκλησίας, οἱ εἰκόνες αὐτῆς τῆς παραβολῆς τὸν ἐχτύπησαν καὶ περνοῦσαν ὀλοένα σὰ σκιῆς ἀπὸ μπροστά του. Γιατί; Δὲν μπορούσε νὰ ἐξηγήσῃ. Καταλάβαινε ὅμως πὼς δὲν ὄριζε τὸ μυαλό του. Πῆγαινε νὰ σκεφτῇ τί θὰ κάμῃ, κι' οἱ σκέψεις του ἐσπαγαν. Κι' ἀνάμεσα στὰ κομμάτια τοὺς σφηνωνόταν ἐκείνη ἡ παραβολή, σὰ νὰ τὴν ἄκουε τώρα γιὰ πρώτη φορὰ στὸ Κατηχητικὸ του. Τὴν ἐνοιῶθε νάσαι γαντζωμένη ἀπάνω του. Σὰν κάποια γερόντισσα μητέρα νάχε ἀρπαχτῇ ἀπ' τὰ ροῦχά του—κι' αὐτὸς τὴν ἔσερνε μαζί του.

Τὸ παιδί τῆς παραβολῆς εἶχε σκορπίσει σ' ἄσωτες ὄλη τὴν περιουσία ποῦχε πάρει ἀπ' τὸν πατέρα του, ὡς ποῦ ἐμεινε δίχως πεντάρα. Αὐτός, βέβαια, εἶχε ἀκόμη λεπτά, εἶχε μάλιστα πολλὰ λεπτά, κι' ὅμως τώρα ἐνοιῶθε πὼς εἶχε σκορπίσει «τὴν οὐσίαν αὐτοῦ». Τὸ σπίτι του τοῦχε δώσει ἕνα οὐσιαστικὸ περιεχόμενο, ποῦ αὐτὸς τὸ ἔχε πετάξει. Ἔτσι τώρα πολέμαγε νὰ γερῆ τὸ

κενό τῆς ψυχῆς του μέ τὰ ξυλοκέρατα πού τρῶνε τὰ γουρούνια—κι' ὅμως κανένας δέν τοῦ δινε. Κύτταζε νά ξεγελάσῃ τόν ἑαυτό του, τήν ψυχή του, ἀπό ὅπου εἶχε διώξει, δ,τι ἄξιό τουχε δώσει τό σπίτι του, μέ τό γλέντι ἢ μέ τή διανόησι. Κι' ὅμως κι' αὐτά τώρα δέν ὑπῆρχαν. Τί περίεργη ἐφαρμογή τῆς παραβολῆς! "Ἐλειψαν καί τὰ ξυλοκέρατα αὐτά, γιά νά ἀναγκαστῇ νά γυρίσῃ ὁ ἄσωτος!

*

Μέ κρύα καρδιά, κοροϊδεύοντας ὁ ἴδιος τόν ἑαυτό του, ἐπῆρε ἐν τούτοις τό τραῖνο τοῦ γυρισμοῦ στό σπίτι του.

Δέν εἶχε καμμιά θέρμη στήν ψυχή γι' αὐτό πού ἔκανε, οὔτε γιά τίποτε ἄλλο. Πάγος. Αἰσθανόταν τόν ἑαυτό του σάν νευρόσπαστο πού τό κινούσαν μέ κλωστής. Καί ποῖος τόν κινούσε; Δέν εἶχε πάρει καμμιά ἀπόφασι. Μιά ἰδέα μόνο, ἐκείνη ἢ ἰδέα τῆς παραβολῆς, ἐπαιξε τό ρόλο ἀσφάσεως, ἀφοῦ αὐτός δέν ἔνοιωθε καμμιά θέλησι.

Τό μόνο πού ἔμενε μέσα του ἦταν ἓνα πνεῦμα σαρκασμοῦ πρὸς τόν ἴδιο τόν ἑαυτό του:

—Ἐπιστρέφει ὁ ἄσωτος... Χι... Μά ἐκεῖνος σίγουρα θά γύριζε κουρελῆς καί μέ τὰ πόδια, ὄχι...

Κι' ἐγύρισε καί κύτταζε γύρω του τό κουπέ τῆς πρώτης θέσεως μέ τὰ βελούδα καί τίς δαντέλλες. "Αντε, οὔτε γιά ἄσωτος δέν κάνω, εἶπε καί χαμογέλασε. Κι' ὕστερα:

—Ναί, ἀλλά θάχω καί νά ζηλέψω τοῦ ἀσώτου. Ἐκείνον, τόν ἐπερίμενε ὁ σιτευτός μόνος. Ἐνῶ ἔμένα... Πού νά βρεθῇ σήμερα μόνος—ἔστω καί μὴ σιτευτός!

*

"Ἦστερ" ἀπό μερικὲς ἡμέρες καθόταν στό μικρὸ γραφειάκι τοῦ δωματίου του, στό πατρικό του σπίτι. Οἱ ἀνθισμένες πρασινάδες ἔξω ἀπ' τὰ παράθυρα ἔδιναν μιὰ χρωματιστὴ λαμπρότητα σὺν φῶς τῆς ἡμέρας πού ἔμπαινε μέσα ἐδῶ κι' ἐχάιδευε τόσα ἀγαπημένα πράγματα. Μπροστά του ἓνα μπουκέτο τριαντάφυλλα τοῦ χαμογελοῦσε. Τό χέρι τῆς ἀδελφοῦλας του τόχε ἀκουμπήσει ἐκεῖ! Τὴν ἀκούει πού γελάει στό διπλάνο

δωμάτιο. Στό ἄλλο εἶναι ἢ μητέρα—λάμπει ἢ καθμένη ἀπ' τὴν χαρὰ τῆς. Καί πάρα πέρα ὁ πατέρας. Τούς νοιώθει ὅλους σάν ἓνα τεῖχος πού τὸν προστατεύει. Πρὶν ἀπὸ λίγο εἶχε κάμει ἓναν περίπατο. Ἐπῆγε ὡς τὴν Ὑπαπαντή, τὴν ἐκκλησία τῶν παιδικῶν του χρόνων. Θυμᾶται ἐκεῖνο τό πρωῒνό στήν Ἀθήνα, πού τὸν περιμάζεψε ἀλήτη σχεδὸν ἢ Ἐκκλησία. Πόσο ξένο αἰσθανόταν τότε τόν ἑαυτό του πρὸς τὸν τόπο τῆς εἰρήνης! Εἶδες ἐκεῖ, ἀλήθεια, αὐτὴ ἢ Ἐκκλησία τὸν ἐτράδηξε ἀπὸ τὴν ἐρημιὰ τῆς πρωτεύουσας. Ναί, ἀλλὰ τώρα, ἂν κρίνῃ ἀπὸ τὴ μεγάλη χαρὰ πού φτερουγίζει μέσα στὰ σωθικά του, φαίνεται πὼς ἄλλαξαν ὄλα μέσα του. Ἡ ἐπιστροφή εἶχε ὀλοκληρωθῇ. Στὴν Ἐκκλησία, εἶδε πάλι τόν παλιὸ ἑαυτό του. Ἐπῆγε κοντὰ στό παγκάκι τοῦ κατηχητικοῦ καί τό χάιδεψε, σάν κάτι ἀγαπημένο. Νόμισε πὼς εἶδε τόν ἑαυτό του παιδάκι. "Ἐνα μικρὸ κεφαλάκι, μέ ἄθωα ματάκια. Ἀλήθεια, πόσο ὁ ἴδιος τόχε βλάψει αὐτό τό κεφαλάκι, αὐτὴ τὴν ἀθωότητα τῶν ματιῶν, πόσο εἶχε φαρμακώσει τὴν καρδιά καί πόσο εἶχε τυραννῆσει τό σῶμα....

Τώρα νοιώθει σάν νά σηκώθηκε ἀπὸ ἀρρώστεια βαρεία. "Ὅλα, τό κάθε τι, ἢ παραμικρότερη λεπτομέρεια, τὸν κάνουν νά χαίρεται. Σκέπτεται τὴν νέα ζωὴ πού ἀρχίζει, ζωὴ τοῦ φωτός, ἀντὶ τοῦ σκοταδιοῦ, ζωὴ τῆς δουλειᾶς, ἀντὶ τῶν ἀδειῶν λόγων, ζωὴ τοῦ Πνεύματος ἀντὶ τῆς ζωῆς τῆς ψεύτικης διανοήσεως, τῆς χρεωκοπημένης δῆθεν ζωῆς, πού πῆγε νά ζήσει ὅταν πῆγε νά ριχτῇ στὸν κόσμο τῆς φτειασιδομένης ψευτιᾶς. Πάνω στήν γαλήνη τῆς καρδιάς του κι' ἢ παραμικρὴ εὐχάριστη ἐντυπωσοῦλα τὸν γεμίζει χαρὰ.

Καί σκέπτεται, ὁ Πέτρος Ρούλης, πὼς ἀπὸ τὴν ἐπιστροφή του, τὴν ἐπιστροφή τοῦ ἀσώτου, δέν ἔλειψε οὔτε ὁ μόνος ὁ σιτευτός. Καί μάλιστα μόνος πού δέν ἐξαντλεῖται ποτέ.

Ναί, μέσα στὲς δυσκολίες τῆς ζωῆς, ἢ εἰρήνη τῆς ψυχῆς, ἢ χαρὰ, ἢ πραγματικὴ χαρὰ, ἢ ζωὴ ἢ νέα, πού ἀξίζει τώρα νά τὴν ζῆ κανεὶς.

Ἐ μόνος ὁ σιτευτός!

Ἀποψεις

ΕΥΤΥΧΩΣ...

Είχαμε άκούσει πολλά για τόν φεμινισμό και για τή δρασί της γυναίκας. Μας ειλαν και διάφορα ώραία και ήχηρά όνόματα, «ελευθερη γυναίκα», «Έξυπνη γυναίκα» κι' άλλα τέτοια. Και σέ μιá άλλη στήλη θά δή ό άναγνώστης νά αναφέρονται αι «κιτρι-νίζουσαι» γυναίκες. Άλλά ήταν καιρός νά δούμε, και θά τήν δούμε με ξεχωριστή χα-ρά, και τήν άλλην πλευράν, πού άπετέλεσεν ευτυχώς τή μεγάλη πλειοψηφία τών έλλη-νίδων γυναικών τόν τελευταίον καιρό.

Σέ ποιόν δέν είναι γνωστή ή μορφή της έθελοντίδος νουσοκόμου; Προέρχεται, σχε-δόν πάντοτε, από άνώτερα κοινωνικά στρώ-ματα, και όμως εργάσθηκε πάντα και ιδι-αιτέρως στόν τελευταίο πόλεμο, με άυτοθυ-σία και ταπεινώσει έξαιρετική, και υπό συν-θήκες ύπηρεσίας τέτοιες, πού δέν ήταν εύ-κολο νά καταλάβης ότι ή αδελφή αυτή πού έβλεπες έμπρός σου ήταν έθελοντίς και όχι μισθωτή. Άπ' τό πρωί μέχρι τή νύχτα, ά-φωσιωμένη στις πιό ταπεινωτικές φαινομε-νικά ύπηρεσίες, πειθαρχική, πρόθυμη, με κίνδυνο πολλές φορές της υγείας της, δέν ενδιαφερόταν ούτε καν άν θά λάβουν ύπ' όψει τους οι πολλοί τις έθελοντικές, τις από κίνητρο καθαρά ιδεολογικό προσφερόμενες πολύτιμες ύπηρεσίες της.

Δέν υπάσχει και μιá άμφιβολία, ότι, για τους ήρωϊκούς μας τραυματίας, ή μορφή της έθελοντίδος αδελφής θά είναι πάντα μιá μορφή έλληνίδος άξια σεβασμού και βαθειάς ευγνωμοσύνης.

Άλλά, παράλληλα, έκαμε τήν εμφάνισι της και μιá άλλη γυναικεία μορφή. Μας τήν παρουσίασε σάν μιá έξαιρετικά ευχάριστη πρωτοτυπία ή «Υπηρεσία Προνοίας» της Άρχιεπισκοπής Άθηνών. Πρόκειται πάλι για ένα σωμα έθελοντικό. Πλέον από δύο

χιλιάδες κυρίες και δεσποινίδες της άθηνα-ϊκής και πειραϊκής κοινωνίας, κινήμενες ά-ποκλειστικά και μόνο από τή συνείδηση του ιερού χρέους της αγάπης προς τόν δι-πλανό, και μάλιστα προς τά ήρωϊκά εκείνα παιδιά πού προσέφεραν τά πάντα στο βωμό του μεγάλου καθήκοντος, έχουν μετάσχει ως τώρα στην όργάνωσι αυτή. Οι οικογέ-νεις τών στρατευθέντων, τά παιδάκια τών τραυματιών, οι χήρες τών φρονευθέντων έ-χουν γνωρίσει άρκετά καλά τις ύπηρεσίες τών αμόθωρητων αυτών προστατριών των, πού μαζί με τήν ύλική ένίσχυσι μεταδίδουν και τήν παρηγορία της Πίστεως και της Χριστιανικής έλπίδος.

Λέμε μεταδίδουν, γιατί, σύμφωνα με τις πληροφορίες πού έχουμε, τό έθελοντικό αυ-τό σωμα δέν έσταμάτησε τή δρασί του. Τήν συνεχίζει με τόν ίδιο ένθουσιασμό. Δέν έ-μαραθήκε ό ζήλος. Εργάζονται χωρίς πα-ρελθοντολογίες, όχι γυρίζοντας προς τά πί-σω και προς τήν χθές, αλλά προσηρμοσμέ-νες προς τό σήμερα και προς τις άνάγκες πού δημιουργεί ή τωρινή πραγματικότητα.

Αυτές τις δύο συμπληθητικές μορφές έλ-ληνίδων μας παρουσίασε τελευταία ή κοι-νωνία μας. Βέβαια, παρουσίασθη και ή άλ-λη μορφή: ή γυναίκα εκείνη του όρθολο-γιστικού φεμινισμού, πού είτε επιδίδεται σέ άνδροκρατεστιάτην ούζοποσίαν, είτε μετα-βάλλει τό στόμα της σέ τοιμινιέρα καραβιού, είτε ασχολείται στο νά συντάσση σουρρεα-λιστικούς στίχους και νά εκδίδη βρομερο-λόγες μυθιστορηματικές φυλλάδες, έν πάση περιπτώσει, κατώρθωσε νά μας πείση ακρά-δαντα για ένα πράγμα. "Ότι, άλλοίμονο στη χώρα μας, άν ήταν γεμάτη από γυ-ναικες τέτοιου τύπου. Μά ευτυχώς, αυτές άποτελούν έξαιρεσι. Καί παίρνομε τό θάρ-ρος νά υποθέσωμεν, ότι αυτό τό «ευτυχώς» άν δέν τό ειλαν δυνατά, τουλάχιστον όμως θά τό σέφθησαν τόν τελευταίο καιρό, πολ-λοι από κείνους πού μας ξεκούφαιναν μιá φροά με τά κηρύγματα για τήν «έξυπνη γυναίκα».

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

Ὅσοι ἔχουν μίαν γενικὴν ἐγκυκλοπαιδικὴν μόρφωσιν, γνωρίζουν ἀσφαλῶς τὸ ὄνομα τοῦ μεγάλου Σουηδοῦ φυσιοδίφου Λινναίου, ὁ ὁποῖος θεωρεῖται καὶ εἶναι ὁ θεμελιωτὴς τῆς ἐπιστήμης τῆς Βοτανικῆς. Ἄνευ τοῦ Λινναίου ἴσως δὲν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ἐξελιχθῆ ἡ Βοτανικὴ καὶ ἡ Ζωολογία εἰς τὸ σημεῖον πού ἔχει σήμερον φθάσει. Διὰ τὴν δράσιν τοῦ μεγαλύτερου ἀνδρὸς τῆς Σουηδίας πραγματεύεται ὁ Κ. Hagberg εἰς τὸ πρό τινος κυκλοφορήσαν ἔργον του: Carl Linnaeus, ein grosses Leben aus den Barock, τὸ ὁποῖον χαρακτηρίζει μεγάλη ἀμεροληψία καὶ ἰδιαίτερα ἀγάπη πρὸς τὴν ἀλήθειαν τοῦ συγγραφέως—βιογράφου.

Ὁ Λινναῖος θεωρεῖται ὁ πατὴρ τῆς βοτανικῆς, καὶ ὁ ἀνθρώπος πού ἔδωσε νέαν ὄλως ζωὴν εἰς τὴν ἔρευναν τῆς φύσεως πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ταύτην. Ἐν τούτοις παρουσιάσθησαν εἰς τοὺς μετέπειτα χρόνους μερικοὶ ἐκ τῶν ἐπιστημόνων, οἱ ὁποῖοι ἐχαρακτήρισαν τὸ σύστημα αὐτοῦ ὡς καθαρῶς τεχνητὸν καὶ ὡς μὴ ἀνταποκρινόμενον εἰς τὴν πραγματικότητα. Ἄλλ' οἱ ἐπικρινάντες αὐτόν, τονίζει ὁ βιογράφος του Hagberg, δὲν εἶναι ἱκανοὶ νὰ λύσουν τοὺς ἰμάντας τῶν ὑποδημάτων τοῦ Λινναίου.

Διότι οὗτος δὲν ἦτο ὁ ψυχρὸς καὶ ἀδιάφορος παρατηρητὴς τῆς φύσεως, ἀλλ' ὁ ἐρευνητὴς ἐκείνος, ὁ πλήρως ζωῆς καὶ ἐνθουσιασμοῦ, πού εἰσέδουε μὲ ἰξαιρετικὴν ἰκανότητα εἰς τὰ μυστικά αὐτῆς. Ἦτο τὸ πρότυπον κάθε βιολόγου μέχρι καὶ τῶν τῆς σημερινῆς ἐποχῆς. Ἐν τῇ προσωπῶ αὐτοῦ ἐνεσαρκοῦτο ἡ ζωσα ὀλότης, ἡ ὠμοιότης, ἡ ἀξία καὶ ἡ θρησκευτικότητα.

Ἐάν συγκρίνη κανεὶς μὲ αὐτὸ τὸ μέτρον τὴν ζωὴν καὶ τὰς πράξεις πολλῶν ἐκ τῶν ἄλλων φυσιοδίφων, θὰ ἴδῃ, λέγει ὁ βιογράφος του, ὅτι οἱ νεώτεροί του θὰ φανοῦν ἰξαιρετικὰ μικροί. Καὶ εἶναι ἀξιοσημείωτον ὅτι ἀκόμη ἡ Βιολογία εὐρίσκειται εἰς τὴν σκιάν τοῦ μεγαλύτερου πολυσχιδοῦς βιολόγου ὄλων τῶν ἐποχῶν!

Νὰ τονίσωμεν ἡμεῖς ἐνταῦθα τὴν θρησκευτικότητα τοῦ μεγάλου τούτου ἐπιστήμονος θὰ ἦτο ἴσως περιττόν, καίτοι μερικά φράσεις του φανεροῦν καὶ τὸν λόγον διὰ τὸν ὅποιον μὲ τὸσον ἐνθουσιασμόν καὶ ζῆλον εἶχεν ἀφιερῶθῃ εἰς τὴν μελέτην καὶ ἔρευναν τῶν φυτῶν. Ἀναφέρομεν μόνον μίαν φράσιν τοῦ ἰδίου: «Ἡ θεὰ τῆς Φύσεως δίδει μίαν πρόγευσιν τῆς οὐρανόου μακαριότητος, μίαν διαρκῆ χαρὰν τῆς ψυχῆς καὶ μίαν ἀρχὴν διὰ τὴν πλήρη ἐκείνην τερπνότητα καὶ δροσερότητα. Ἀφωπνίζει τὴν ψυχὴν ἀπὸ βαθεῖαν νύκην, εἰς τὴν ὁλοίαν λημονοῦσα ἐσπυρὴν βυθίζεται, καὶ τὴν ἐπαναφέρει εἰς μίαν Ἰὴν οὐρανίαν»!

Ἐπιστήμονες καὶ ἐρευνηταὶ μὲ τοιαύτας ἀρχὰς καὶ πεποιθήσεις εἶναι ἐκεῖνοι πού προσφέρουν πράγματι ἀνεκτιμήτους ὑπηρεσίας εἰς τὴν ἐπιστήμην καὶ τὴν ἀνθρωπότητα.

Δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ γράψωμεν πολλὰ διὰ νὰ ἐξάρωμεν τὴν ἀξίαν τοῦ ἔργου τοῦ καθηγητοῦ Alwin Mittasch: «J. R. Mayers Kausalbergiff, seine geschichtliche Stellung, Auswirkung und Bedeutung, Berlin 1940». Ὁ αὐτὸς συγγραφεὺς ἔχει γράψει πολλὰ ἄρθρα καὶ πραγματείας ἐπάνω εἰς τὸ θεματικῶδες τοῦτο πρόβλημα τῆς ἐννοίας τῆς αἰτιότητος, καὶ οἱ ἀναγνώσται τῶν «Ἀκτινῶν» θὰ τὸν ἐνθουμοῦνται ἀπὸ τὰς ὠραίας κρίσεις του διὰ τὸ ἔργον τοῦ Julius R. Mayer διὰ τὸ ὅποιον ἀφιέρωσαν ξεχωριστόν ἄρθρον («Ἀκτίνες», 1940, σελ. 153-156).

Ὁ καθηγητὴς Mittasch εἰς τὰς 297 σελίδας τοῦ προμηνημοευθέντος ἔργου του καταχωρεῖ ὅλα ὅσα ἔγραψε διὰ τὸν θεμελιωτὴν τῆς θερμοδυναμικῆς J. R. Mayer, διὰ τὸν νόμον «τῆς διατηρήσεως τῆς ἐνεργείας» καὶ τὰς ἰδέας αὐτοῦ ὡς πρὸς τὴν ἰσχὺν ἢ μὴ τοῦ νόμου τῆς αἰτίας ὅστις ἀποτελεῖ τὸ κεντρικόν καὶ ἐπίμαχον σημεῖον τῆς συγχρόνου Φυσικῆς καὶ τῆς θετικῆς Φιλοσοφίας. Ὁ εἰσηγητὴς τῆς ἀρχῆς τῆς διατηρήσεως τῆς ἐνεργείας φαίνεται ὅτι δὲν ἐπίστευεν εἰς τὴν ἐν τῷ σύμπαντι καθολικὴν ἰσχὺν τοῦ νόμου τῆς αἰτιότητος, τὸν ὅποιον οἱ φυσικοὶ τοῦ 19^{ου} αἰῶνος παρεδέξαντο ὡς χρυσοῦν κανόνα διέποντα πάντα τὰ φυσικὰ φαινόμενα, οἱ δὲ ἐξ ὀλιστικῶν προϋποθέσεων ὀρμώμενοι φιλόσοφοι ἐπεξέτεινον καὶ ἐπὶ τῶν πνευματικῶν φαινομένων. Ἐπρεπε νὰ θλῶναι αἱ ἀνακαλύψεις τῶν τελευταίων 20 ἐτῶν εἰς τὸ πεδῖον τῆς ἀτομικῆς Φυσικῆς, διὰ νὰ πληροφρορηθοῦν οἱ πάντες ὅτι ὁ νόμος τῆς αἰτίας δὲν ἔχει γενικὴν ἐφαρμογὴν καὶ μόνον κατὰ μέσον ὅρον ἐπαληθεύεται ἐπὶ τῶν φαινομένων τοῦ μακροκόσμου. Καὶ δι' αὐτὸ ἀκριβῶς σήμερον ἔχομεν σειρὰν ὀλην ἐκπροσώπων τῶν θετικῶν ἐπιστημῶν, οἱ ὁποῖοι φιλοσοφοῦν ἐπ' αὐτοῦ τοῦ πεδίου τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν, ἀκριβῶς διότι αἱ ἔρευναι τῶν τελευταίων ἐτῶν ὠδήγησαν αὐτοὺς εἰς σφαίρας εἰς τὰς ὁποίας τὴν πρωτεύουσαν θέσιν κατέχει περισσότερο ἢ Μεταφυσικὴ παρά ἡ Φυσικὴ.

Ἐνα ἄπτόν δεῦγμα τῆς τοιαύτης ριζικῆς μεταβολῆς τῶν κατευθύνσεων τῶν ἐπιστημῶν εἶναι ἀναφιλόλογος καὶ τὸ ἀνωτέρω βιβλίον τοῦ φυσικοῦ καὶ χημικοῦ Δρ. Mittasch τοῦ ὁποίου τὴν μελέτην συνίσταμεν εἰς τοὺς ἀναγνώστας μας.

*

Ἄρχετον ἐνδιαφέρον παρουσιάζει καὶ τὸ νέον ἔργον τοῦ φυσιοδίφου καθηγητοῦ Dr. Edgar Dacqué πού ἐκυκλοφόρησε πρὸ ὀλίγων μηνῶν μετὰ τὸν τίτλον: «Ἡ ἀρχι-κὴ μορφὴ» (Die Urform).

Ὁ συγγραφεὺς εἶνε γνωστὸς εἰς τοὺς διεθνεῖς ἐπιστημονικοὺς κύκλους, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς ἀναγνώστας τῶν «Ἀκτίνων», διὰ τὰς ὑγιεῖς ἐπιστημονικὰς αὐτοῦ ἀρχάς, σχετικῶς μετὰ τὸ πρόβλημα τῆς καταγωγῆς καὶ ἐξελέξεως τῶν ζώντων ὀργανισμῶν καὶ τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ φύσις καὶ τὰ προβλήματα πού γεννῶνται γύρω ἀπὸ τὴν μελέτην τῶν ζώντων ὀργανισμῶν, καὶ δὴ τοῦ ἀνθρωπίνου, εἶνε ποικίλα. Ὁ καθηγητὴς Dacqué, μετὰ τὴν τελευταίαν αὐτοῦ βιβλίον του, εἰσερχεται εἰς τὴν βαθυτέραν καὶ πληρεστέραν μελέτην τῶν φυσικῶν καὶ ἀτομικῶν ιδιοτήτων τοῦ ἀνθρώπου.

Ἡ μελέτη καὶ σπουδὴ ὅλων τῶν ἀφορώντων τὸν ἀνθρώπον, τόσον ἀπὸ σωματικῆς ἀπόψεως ὅσον καὶ ἀπὸ ἀπόψεως ψυχικῶν ιδιοτήτων, ἀπησχόλησε κατὰ καιροὺς καὶ ἀπασχολεῖ πλείστον ὅσους ἐρευνητάς, ἀπὸ διαφόρους πολλὰκις προϋποθέσεις ὁρμωμένους. Ἐπειδὴ δὲ τὸ πρόβλημα τοῦτο εἶναι δύσκολον καὶ θεμελιώδες, δι' αὐτὸ καὶ διετυλώθησαν ριζικῶς διάφοροι ἀντιλήψεις ἀπὸ τοὺς ἐρευνητάς. Καὶ πρὸς τὴν πλευρὰν ἐκείνην ἣτις δίδει τὴν πραγματικὴν ἐρμηνείαν τοῦ ζητήματος στρέφονται σήμερον αἱ προσπάθειαι τῶν ἐπιστημῶν. Ἀναμφιβόλως δὲ αἱ ἐργασίαι καὶ μελέται τοῦ καθηγητοῦ Dacqué προωθοῦν ἀρκετὰ τὸ ζήτημα διὰ ν' ἀποκαλυφθῇ τὸ μυστήριον πού κρύπτει ἐν ἑαυτῷ ὁ ἀνθρώπος. Ὅπως δὲ πολὺ ὀρθῶς ἐγράφη διὰ τὸ ἔργον αὐτό, ἀποτελεῖ τὴν ὀριμωτέραν καὶ πλέον ἐνδελεχῆ ἐρευναν ἣ ὅποια ἤμποροῦσε νὰ γίνῃ ἀπὸ ἕνα σοφὸν καὶ θεοσεβὲς πνεῦμα διὰ τὴν βαθυτέραν μελέτην τῆς οὐσίας τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ κόσμου.

Α. Κ.

*

«Πρακτικὸς ὀδηγὸς ἐκθέσεων» τῶν κ. κ. Μιχαηλίδου καὶ Τσοῦρη. Εἶναι μῆνες τώρα πού μᾶς ἐστάλη τὸ βιβλίον αὐτό. Δημοσιεύουμε, ἔστω καὶ ἀργά, τὴν κριτικὴν του, πρῶτα γιὰτὶ πιστεύουμε στὴν ἀξία τοῦ βιβλίου καὶ ἄρα γιὰ νὰ τονίσουμε κυρίως πόση χρησιμότητα ἔχει τὸ βιβλίον αὐτό, ὅχι μόνον στοὺς μαθητάς τῆς μέσης καὶ ἀνωτέρας ἐκπαίδευσως καὶ τοὺς ὑποψηφίους τῶν ἀνωτάτων σχολῶν,

ὅπως γράφουν οἱ συγγραφεῖς στὸ ἐξώφυλλο, ἀλλὰ καὶ σὲ μεγάλους, σὲ ἐπιστήμονας.

Πόσοι ἐπιστήμονες (δικηγόροι, ὑπάλληλοι κλπ.) δὲν ὑπάρχουν πού γιὰ διαφόρους λόγους ἔχουν ἐλλείψεις ἀπὸ τὰ σχολεῖα τῆς μέσης ἐκπαίδευσως καὶ δυσκολεύονται νὰ γράφουν μετὰ κάποιαν σχετικὴν εὐχέρεια δυὸ σελίδες, ἔστω καὶ ἕνα γράμμα; Ὅλοι αὐτοὶ θὰ εἶχαν πολὺ νὰ ὠφεληθοῦν ἀπὸ τὸν «Πρακτικὸν ὀδηγὸν ἐκθέσεων» τῶν καθηγητῶν τοῦ Κολλεγίου Ἀθηνῶν κ. κ. Μιχαηλίδου καὶ Τσοῦρη, εἰς τὸν ὁποῖον θὰ εὕρισκαν ὅτι τοὺς χρειάζεται.

Βέβαια, ὅπως τὸ λένε καὶ οἱ συγγραφεῖς στὸν πρόλόγόν τους, τὸ καλὸ γράμμα δὲν διδάσκεται. Ἀλλὰ μολαταῦτα τὸ βιβλίον εἶναι γραμμὸν μετὰ τόσην ἀπλότητα καὶ πειστικότητα, μετὰ τέτοιον σύστημα ὅτι ὀδηγίως πού δίδονται εἶναι τόσο πρακτικὰ διατυπωμένες, ὥστε μπορεῖ νὰ πῆ κανεὶς ἀδίστακτα, ὅτι πραγματικὰ κάνουν τὸν ἀναγνώστην ἱκανὸ νὰ γράψῃ κάτι σωστὸ, ἔστω καὶ ἂν δὲν θεωροῦσε ἕως τώρα ἱκανὸν τὸν ἑαυτό του γιὰ τέτοιον ἐπιχειρήμα. Γι' αὐτὸ ἐπιμένουμε εἰς τὸ γεγονός, ὅτι ἂν τὸ βιβλίον εἶναι χρήσιμο γιὰ παιδιὰ ἡλικίας 14-19 ἔτων, ὅπως θέλουν οἱ συγγραφεῖς, γιὰ τοὺς ἐνηλίκους, πού ἔχουν κάποιαν πείρα, εἶναι χρησιμώτατο.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ "ΑΚΤΙΝΕΣ",
 ὈΡΓΑΝΟΝ ΤΗΣ "ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ
 ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ.,

Συνδρομὴ ἑτησία:

Ἐσωτερικοῦ Δραχ. 35.

Τιμὴ φύλλον Δραχ. 5.

Ἐπεύθυνος:

Σπ. Γ. Παμπούκης

Ἀχαρνῶν 11 β

Ἐπιστολαὶ καὶ ἐμβάσματα

κ. Γεώργιον Ἀλεξίου

ὁδὸς Καρύστη 14.

Ἀθῆναι.

Προϊστάμενος Τυπογραφείου

Δ. Παπακωνσταντίνου

Μαυρομαχάλη 176

Χειρόγραφα, δημοσιευόμενα ἢ μὴ,
 δὲν ἐπιστρέφονται.